

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ: YAŞAM DOYUMU, HUŞU VE ÇEVRECİ TEHDİT
ALGISININ DOĞAYA BAĞLILIK TEMELİNDE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Nagehan YOLDAŞ

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ: YAŞAM DOYUMU, HUŞU VE ÇEVRECİ TEHDİT
ALGISININ DOĞAYA BAĞLILIK TEMELİNDE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Nagehan YOLDAŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Derya HASDAĞ

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ: YAŞAM DOYUMU, HUŞU VE ÇEVRECİ TEHDİT
ALGISININ DOĞAYA BAĞLILIK TEMELİNDE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Derya HASDAĞ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı:

- 1. Prof. Dr. Derya HASDAĞ**
- 2. Prof. Dr. Nuray SAKALLI**
- 3. Dr. Öğr. Üyesi Ahmed Faruk SAĞLAMÖZ**

Tez Savunması Tarihi:

03/07/2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr. Derya HASDAĞ danışmanlığında hazırladığım “**Doğa ve İnsan İlişkisi: Yaşam Doyumu, Huşu ve Çevreci Tehdit Algısının Doğaya Bağlılık Temelinde İncelenmesi (Ankara, 2026)** ” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

27/07/2026

Nagehan YOLDAŞ

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanması, yürütülmesi ve tamamlanması sürecinde bilgi, deneyim ve rehberliğiyle bana her aşamada yol gösteren, akademik gelişimime önemli katkılar sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Derya Hasdağ'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bilimsel bir bakış açısı kazanmamda, araştırma sürecini titizlikle yürütmemde ve bu çalışmanın şekillenmesinde sağladığı katkılar benim için her zaman yol gösterici olacaktır.

Tez jürimde yer alarak çalışmamı dikkatle değerlendiren, değerli görüş ve önerileriyle tezimin geliştirilmesine katkıda bulunan Prof. Dr. Nuray Sakallı'ya ve yapıcı eleştirileri ve yol gösterici değerlendirmeleriyle önemli katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Ahmed Faruk Sağlamöz'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerinden yararlanma fırsatı bulduğum, akademik gelişimime katkı sağlayan tüm değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca sevgileri, sabırları, güvenleri ve koşulsuz destekleriyle her zaman yanımda olan aileme en derin teşekkürlerimi sunarım. Tez süreci boyunca anlayışları, destekleri ve motivasyonlarıyla yanımda olan değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca, bu süreçte göstermiş olduğu anlayış ve desteği için kurum müdürüme; araştırmama gönüllü olarak katılarak bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar.....	iv
ŞEKİLLER.....	v
1. GİRİŞ:	1
1.1. Yaşam Doyumu	4
1.2. İnsan ve Doğa İlişkisi: Doğaya Bağlılık ve Yaşam Doyumu	6
1.3. Çevreci Tehdit Algısı: Doğaya Bağlılık ve Yaşam Doyumu ile İlişkisi .	10
1.4. Huşu: Yaşam Doyumu, Doğaya Bağlılık ve Çevreci Tehdit Algısı ile İlişkisi	13
2. ÖLÇEK UYARLAMA ÇALIŞMASI (Çalışma 1)	19
2.1. Yöntem (Çalışma 1).....	20
2.1.1. Örneklem.....	20
2.1.2. Veri Toplama Araçları.....	21
2.1.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	21
2.1.2.2. Yaşam Doyumu Ölçeği.	21
2.1.2.3. Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler.....	22
2.1.2.4. Eğilimsel Huşu Ölçeği.	22
2.1.3. İşlem.....	23
2.2. Bulgular	23
2.3. Tartışma.....	26
3. TEMEL ÇALIŞMA- KORELASYONEL (Çalışma 2)	29
3.1. Yöntem (Çalışma 2).....	29
3.1.1. Örneklem.....	29
3.1.2. Veri Toplama Araçları.....	30
3.1.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	31
3.1.2.2. Yaşam Doyumu Ölçeği.	31
3.1.2.3. Doğayla İlişki Ölçeği.....	31
3.1.2.4. Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği.....	32
3.1.2.5. Eğilimsel Huşu Ölçeği.	33
3.1.3. İşlem.....	33
3.2. Bulgular	33
3.2.1. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular.....	34
3.2.2. Aracılık Modelinin Test Edilmesine İlişkin Bulgular	35

3.3. Tartışma.....	37
4.SONUÇ	46
5. KAYNAKÇA.....	47
6. EKLER	56
6.1. Ek A.....	56
6.2. Ek B.....	58
6.1. Ek C	59
6.2. Ek D	60
6.3. Ek E.....	62
6.4. Ek F.....	64
6.5. Ek G	65
ÖZET	66
ABSTRACT	68

TABLÖLAR

Tablo 1. Eğilimsel Huşu Ölçeği Faktör Analizi ve Madde Test Korelasyonu Sonuçları **25**

Tablo 2. Eğilimsel Huşu Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Huşu Ölçmeye Yönelik

Maddeler Arası Korelasyon Katsayıları Tablosu..... **26**

Tablo 3. Yaşam Doyumu Ölçeği, Doğayla İlişki Ölçeği, Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği ve

Eğilimsel Huşu Ölçeği Arası Korelasyon Katsayıları Tablosu **35**

ŞEKİLLER

Şekil 1. Sıralı Aracılık Modeli.....	3
Şekil 2. Sıralı Aracılık Modeli.....	36

1. GİRİŞ:

Yaşam doyumu, bireylerin hem psikolojik (Fergusson ve ark., 2015) hem de fiziksel sağlığıyla (Siahpush ve ark., 2008) yakından ilişkili önemli bir iyi oluş göstergesidir. Doğa ile güçlü bir bağ kurmanın (örn., Capaldi ve ark., 2014) ve doğal ortamlarda vakit geçirmenin (örn., White ve ark., 2023) iyi oluşla ilişkili olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir. Bu ilişki, insanların evrimsel geçmişiyle açıklanabilir. Atalarımız, yaşamlarının büyük bir bölümünü doğaya bağlı biçimde, avcılık ve toplayıcılık yaparak geçirmişlerdir. Bu nedenle doğa ile yakın bir ilişki içinde olmanın insanlara iyi gelmesi olağan karşılanabilir (Mayer ve ark., 2008). Nitekim haftalık doğa ziyaretlerine (Martin ve ark., 2020) ve yeşil alanlara erişimin kolay olduğu bir çevrede yaşamak (White ve ark., 2013) daha yüksek öznel iyi oluş (yaşam doyumu) ve daha iyi sağlık göstergeleriyle (psikolojik ve fiziksel) ilişkilidir.

Buna karşın günümüzde kentleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisi ile insan ve doğa ilişkisinde değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin, doğa temalarının (sözcüklerinin) kitap, şarkı, film gibi kültürel ürünlerdeki temsili 1950'lerden itibaren azalmış, insan yapımı çevreye dair temalar ise sabit kalmıştır (Kesebir ve Kesebir, 2017). Kültürel ürünlerin oluşturuldukları sosyal bağlamın izlerini taşıdıkları dikkate alındığında, bu bulgu insanların doğadan uzaklaşması ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Bu değişim kentleşme ve teknolojik ilerlemelerin insan yaşamı üzerindeki etkisi ile açıklanabilir. Örneğin, bireylerin boş zamanlarını doğada geçirmek yerine ekran karşısında kapalı alanlarda geçirmeye başlamış olmaları insan-doğa ilişkisini zayıflatmış olabilir (Kesebir ve Kesebir, 2017). Oysa yukarıda da belirtildiği gibi, son yıllarda, doğaya bağlılık düzeyi yüksek bireylerin daha yüksek yaşam doyumu bildirdiği pek çok araştırma ile desteklenmiştir (örn., Capaldi ve ark., 2014). Başka bir deyişle insanın doğayla kurduğu ilişki ona iyi gelmektedir. Ancak bu ilişkiyi etkileyebilecek duygusal ve bilişsel mekanizmalar hâlâ yeterince açıklığa kavuşturulmuş değildir. Bu konuda atılacak adımların, insan doğa ilişkisinin iyileştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada yaşam

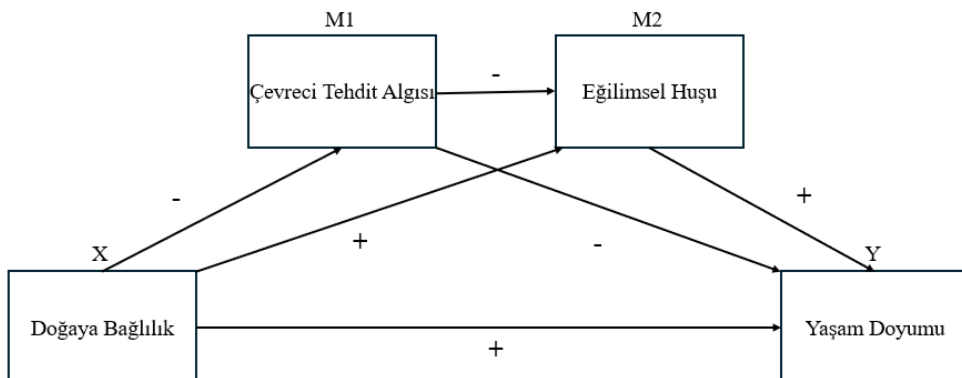
doyumunu, doğaya bağlılık, çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Yaşam doyumunu, öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu yansıtmakta olup bireylerin yaşamlarını öznel standartlara göre değerlendirme süreçlerini içermektedir (Diener ve ark., 1985). Bu çalışmanın amacı doğrultusunda bireylerin duygusal durumlarından ziyade yaşamlarını genel olarak nasıl değerlendirdikleri üzerinde durulmuştur. Bu nedenle çalışmada temel olarak öznel iyi oluşun bilişsel boyutu olan yaşam doyumunu değişkenine odaklanılmıştır. Doğaya bağlılık genel anlamda doğa ve insan arasında kurulan öznel ilişkiyi yansıtmaktadır (Capaldi ve ark., 2014). Yaşam doyumunu ve doğaya bağlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı araştırmalar genel olarak bu iki değişken arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre, bireylerin doğaya bağlılık düzeyleri arttıkça yaşamdan doyumları da artmaktadır (örn., Capaldi ve ark., 2014; Zelenski ve Nisbet, 2012; Nisbet ve ark., 2010). Bu araştırmada doğaya bağlılığın öncül değişken, yaşam doyumunun ise çıktı değişkeni olarak ele alınmasının temel nedeni, doğaya bağlılığın literatürde bireyin doğayla kurduğu görece dirençli bilişsel, duygusal ve deneyimsel bağı temsil eden bir özellik olarak değerlendirilmesi; yaşam doyumunun ise bireyin genel olarak yaşamını değerlendirmesine ilişkin bilişsel bir iyi oluş göstergesi olarak ele alınmasıdır (örn., Capaldi ve ark., 2014; Diener ve ark., 1985). Her ne kadar yaşam doyumunu yüksek bireylerin doğaya daha fazla yönelmeleri kuramsal olarak mümkün görünse de ilişkinin bu yönünü destekleyen ampirik bulgular sınırlıdır.

Bu araştırmada, önceki çalışmalarda ortaya konan doğaya bağlılık ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu duygusunun rolü incelenmektedir. Çevreci tehdit algısı, çevrecilerin ve çevre yararına gerçekleştirilecek toplumsal değişimlerin bireyler tarafından tehdit olarak algılanması şeklinde tanımlanmaktadır (Hoffarth ve Hodson, 2015). Huşu ise gün batımı, yıldızlı bir gökyüzü ya da kasırga gibi karmaşık ve güçlü uyaranlar karşısında hissedilen; tamamen olumlu olabileceği gibi tehdit ve korku unsurlarını da içerebilen

karmaşık bir duygudur. Bu araştırmada ele alınan eğilimsel huşu, bireylerin huşu duygusunu ne sıklıkta ve ne yoğunlukta hissettiklerini ifade eden bireysel farklılık boyutudur. Eğilimsel huşu düzeyi yüksek bireyler, bu duyguyu daha sık ve daha yoğun yaşamaktadır (Keltner ve Haidt, 2003; Shiota ve ark., 2006). Huşu gibi pozitif duygular, bireylerin düşünce ve davranış repertuarını genişleterek olaylara daha esnek ve açık bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sağlamaktadır. Bu genişleyen bilişsel perspektif, bireylerin psikolojik, sosyal ve bilişsel kişisel kaynaklar geliştirmelerine katkıda bulunmakta; söz konusu kaynaklar ise zamanla daha başarılı, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürmelerini desteklemektedir. Dolayısıyla, pozitif duyguların deneyimlenmesiyle inşa edilen bu kalıcı kişisel kaynaklar, bireylerin psikolojik iyi oluşlarını ve yaşam doyumlarını artırmaktadır (Fredrickson, 1998; Fredrickson ve ark., 2008). Daha sonra ayrıntılandırılacak olan bu bilgilerden hareketle, bu araştırmada, doğaya bağlılık düzeyi yüksek bireylerin çevre yararına gerçekleştirilecek politika ve toplumsal değişimleri tehdit olarak algılama olasılıklarının daha düşük olacağı öngörülmektedir. Çevreci tehdit algısındaki bu azalmanın ise bireylerin günlük yaşamlarında huşu duygusunu daha sık deneyimlemelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Huşu duygusunun daha sık deneyimlenmesiyle birlikte bireylerin psikolojik iyi oluşlarının ve buna bağlı olarak yaşam doyumlarının artması beklenmektedir. Bu beklentiler doğrultusunda oluşturulan model Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 1. Sıralı Aracılık Modeli

Araştırmanın beklentileri doğrultusunda, mevcut tezde birbirini tamamlayan iki ayrı çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada, katılımcıların eğilimsel huşu düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılacak Eğilimsel Huşu Ölçeğinin (Shiota ve ark., 2006) Türkçeye yeniden uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır (Çalışma 1). Ardından gerçekleştirilen ilişkisel araştırmada ise doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık rolü incelenmiştir (Çalışma 2).

Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla bu bölümde ilgili değişkenler ve aralarındaki kuramsal ilişkiler ele alınacaktır. İlk olarak yaşam doyumu kavramı açıklanacak; ardından sırasıyla doğaya bağlılık, çevreci tehdit algısı ve huşu ele alınacaktır. Her bir değişken tanıtılırken, daha önce açıklanan değişkenlerle olan ilişkileri de ilgili kuramsal bilgiler ve araştırma bulguları ışığında değerlendirilecektir.

1.1. Yaşam Doyumu

İyi oluş kavramı, bireyin psikolojik rahatsızlık sahibi olmaması değil, aynı zamanda “psikolojik olarak en iyi düzeyde işleyiş ve deneyim” yaşaması olarak tanımlanmıştır (Ryan ve Deci, 2001; s. 142). Bu kavram felsefi olarak iki farklı şekilde kavramsallaştırılmıştır: Ödamonizm (Eudaimonism; insan potansiyelinin gerçekleştirilmesi) ve hedonizm (mutluluk ve haz duygusu odaklı). Öznel iyi oluş iyi olma halinin hedonik boyutunu yansıtmaktadır (Derleme için bakınız; Ryan ve Deci, 2001; Grinde, 2012).

Öznel iyi oluş, bireylerin kendi hayatlarını nasıl değerlendiklerini ve bu değerlendirmeleri etkileyen etmenleri incelemeyi içermekte ve üç farklı bileşenden oluşmaktadır. Pozitif ve negatif duygulanım bu yapının duygu (affect) kısmını oluştururken; yaşam doyumu bilişsel bir süreci ifade etmektedir (Diener, 1984; Diener ve ark., 1985). Öznel iyi oluş veya iyi bir yaşam, pozitif duyguların varlığı ve negatif duyguların yokluğu durumunda

bireyin hayatını olumlu olarak değerlendirmesi ile elde edilebilir. Ancak iyi oluş veya yaşam memnuniyetinin değerlendirmesi basitçe bir bireyin zaman içinde yaşadığı olumlu ve olumsuz duyguların toplamını yansıtmamaktadır. Farklı bilişsel ve duygusal bileşenler, bireylerin yaşam kalitesini bir bütün olarak değerlendirmesi konusunda farklı bilgiler sağlayarak bütüncül bir yaklaşım sunma konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca znel iyi oluş bazı kişilik özellikleri ile benzer olarak zaman içinde görece kalıcı ve kısmen kalıtsaldır. Bununla beraber yaşam olaylarına ve değişimlere karşı da duyarlıdır (Lucas ve Diener, 2009).

Öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturan yaşam doyumu, bireyin yaşamını kendi belirlediğı ölçütler doğrultusunda bilişsel olarak değerlendirmesi sonucunda ulaştığı genel yargıyı ifade etmektedir. Bu değerlendirme bireylerin kendi belirledikleri standartlara göre şekillenir ve bu nedenle kişiye özgüdür (Diener ve ark., 1985). Yaşam doyumu üzerine yapılan çalışmalar yaşam doyumunun bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlığı ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yaşam doyumu yüksek bireylerin genel olarak uyumlu oldukları ve psikopatolojik özellik göstermedikleri bulunmuştur (Diener ve ark., 1985). Başka bir deyişle araştırmalar, yüksek yaşam doyumunun daha az psikolojik bozukluk (Fergusson ve ark., 2015) ve daha iyi fiziksel sağlık (Siahpush ve ark., 2008) ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Nitekim yakın zamanda yapılan boylamsal bir çalışma sonucunda daha yüksek yaşam doyumu bildiren bireylerin daha iyi psikolojik ve fiziksel sağlık bildirdikleri bulunmuştur (Lombardo ve ark., 2018). Türkiye’de yürütülen çalışmalar da yaşam doyumunun iş stresi, tükenmişlik ve depresyon ile negatif; özsaygı ve olumlu duygulanım ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (Durak ve ark., 2010). Bu bağlamda yaşam doyumunu etkileyen etmenlerin belirlenmesi bireylerin psikolojik ve fiziksel iyilik hli açısından önemlidir. Buradan hareketle bu çalışmada yukarıda da belirtildiğı gibi yaşam doyumu ve doğaya bağlılık arasındaki ilişki incelenecektir.

Bir sonraki başlıkta yaşam doyumu ile ilişkili olduğu belirlenen ve bu araştırmanın temel değişkenlerinden biri olan doğaya bağlılık değişkeninden ve onun yaşam doyumu ile

ilişkisinden bahsedilecektir (Capaldi ve ark., 2014; Zelenski ve Nisbet, 2012; Nisbet ve ark., 2010, Grabowska-Chenczke ve ark., 2022)

1.2. İnsan ve Doğa İlişkisi: Doğaya Bağlılık ve Yaşam Doyumu

Doğaya bağlılık kavramı genel anlamda birey ve doğa arasındaki öznel bağı (ilişkiyi) tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Capaldi ve ark., 2014). İnsan ve doğa arasındaki ilişki Wilson (1984, s. 1) tarafından evrimsel bir bakış açısıyla biyofili hipotezi ile açıklanmıştır. Biyofili hipotezine göre, insanların diğer canlılar ile bağ kurma yönünde içselleştirilmiş bir motivasyonları, biyolojik bir gereksinimleri vardır. İnsanlar yakın zamanda teknolojik gelişmelerle birlikte doğadan ayrılarak şehirlere taşınmaya başlasalar da insanlık tarihinin büyük çoğunluğunda doğayla ve diğer canlılarla iç içe avcılık ve toplayıcılık yaparak yaşamışlardır. Sonuç olarak insanlar doğanın ön planda olduğu bir ortamda evrimleşmişlerdir. Bu nedenle biyofili hipotezi yakın zamanda insanların doğadan uzaklaşmasının evrimsel süreçte öğrenilen kuralları yok saymadığını; doğa ve diğer canlılarla bağlantı kurma eğiliminin evrimsel ve biyolojik temelli olduğunu ileri sürmektedir (Kellert ve Wilson, 1993).

İnsan doğa arasındaki bu ilişki, farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve ölçülmüştür. İnsanların çevrelerindeki doğal yaşam ile ilişki kurdukları bu deneyimsel ve öznel süreç hem bilişsel (Schultz, 2001) hem de duygusal (Mayer ve Frantz, 2004) bileşenler içermektedir. Örneğin Schultz (2001) yaptığı çalışmada doğaya bağlılığın bilişsel yönüne odaklanarak, doğaya bağlılığı doğa ile insanın örtüşme düzeyine göre ölçmüştür. Mayer ve Frantz (2004) ise doğaya bağlılık (Nature Connectedness) kavramını doğa ile bir olma duygusu olarak ele almış; bireylerin doğa ile ilişkilerindeki duygusal ve deneyimsel bağı ölçmek amacıyla Doğaya Bağlılık Ölçeğini geliştirmişlerdir.

Doğayla ilişki (Relatedness to Nature) ise diğer tanımlardan ve ölçeklerden farklı olarak insan ve doğa arasındaki bağlantıyı duygusal, bilişsel ve deneyimsel (fiziksel) yönleriyle ele alan çok boyutlu bir yapıdır. Doğayla ilişki, doğal dünyayı benlik yapısı içine dahil etmektedir. Buna göre insanlar doğanın yalnızca hoş olan yönlerini değil pek de hoş olmayan yönlerini (yılan, örümcek gibi) de kabul ve takdir ederler. Başka bir ifadeyle doğayla ilişki, doğanın hoş olmayan veya insanlar için kullanışlı olmayan yönlerinin de sağlıklı bir ekosistem için gerekli olduğu ve insanların bütün canlılar ile karşılıklı bağımlılık içinde bulunduğu anlayışını ifade etmektedir. Bireylerin doğa ile olan öznel ilişkilerinde bireysel farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklar zamana ve durumlara karşı görece dirençlidir. Bu nedenle doğayla ilişki bir kişilik özelliği olarak düşünülebilir (Capaldi ve ark., 2014; Nisbet ve ark., 2008; Nisbet ve Zelenski, 2023). Bununla bağlantılı olarak büyük beşli kişilik özelliklerinden açıklık, vicdanlılık ve uyumluluğun doğayla ilişki ile pozitif yönde ve anlamlı şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Nisbet ve ark., 2008). Buna karşın, doğayla ilişki durumsal farklılıklar da gösterebilir. Örneğin doğada vakit geçirme anlık olarak doğayla ilişkiyi olumlu yönde etkileyebilir (Nisbet ve Zelenski, 2023). Örneğin; doğada yürüyüş yapmak, kuş gözlemlemek gibi etkinliklerin bireylerin doğaya bağlılık düzeylerini başarılı olarak artırdığı ve pozitif duygulanımı/iyi oluşu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Mayer ve ark., 2008; White ve ark., 2023).

İnsan-doğa ilişkisini açıklamak için geliştirilen farklı kavramların temelde benzer özellikler gösterdiği; geliştirilen ölçeklerin bazı farklılaşmalara karşın ortak bir yapıyı ölçtükleri sonucuna ulaşılmıştır (Tam, 2013). Bununla birlikte, farklı araştırmalarda doğaya bağlılık kavramının, insan ile doğa arasındaki ilişkiyi ifade eden çeşitli kavramları kapsayan bir şemsiye terim olarak kullanıldığı görülmüştür (örn., Capaldi ve ark., 2014). Mevcut çalışmada da bu yaklaşım benimsenmiş ve farklı kavramlarla gerçekleştirilen araştırmalar "doğaya bağlılık" başlığı altında ele alınmıştır. Bununla birlikte insan-doğa ilişkisini ölçmek amacıyla Doğayla İlişki Ölçeği tercih edilmiştir. Bunun temel nedeni, bu ölçeğin bireyin doğayla kurduğu

bilişsel, duygusal ve deneyimsel bağı birlikte değerlendiren çok boyutlu bir yapıya sahip olması ve insan-doğa ilişkisini tek boyutlu olarak da kapsamlı biçimde ölçebilmesidir (Nisbet ve ark., 2008). Bu nedenle araştırmanın amacı doğrultusunda insan-doğa ilişkisini en kapsamlı biçimde temsil ettiği düşünülen Doğayla İlişki Ölçeği (Nisbet ve ark., 2008) tercih edilmiştir.

Başta da belirtildiği gibi doğaya bağlılık öznel iyi oluş veya yaşam doyumu ile yakından ilişkilidir. Araştırmalar doğaya bağlılıkları yüksek olan bireylerin mutlu olmaya (yaşamdan yüksek doyum almaya) daha yatkın olduğunu göstermiştir (Meta analiz için bkz. Capaldi ve ark., 2014; Zelenski ve Nisbet, 2012). Doğaya bağlılık ve yaşam doyumu arasındaki pozitif ilişki yukarıda kısaca değinildiği gibi biyofili hipotezi (Kellert ve Wilson, 1993) ile açıklanabilir. Anımsanacağı gibi, bu hipoteze göre doğa ve diğer canlılar ile ilişki kurma ihtiyacı biyolojik temellidir ve evrimsel bir sürece dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin büyük çoğunluğunda doğayla iç içe yaşayan atalarımızın yiyecek, su, barınak bulma veya tehditlerden (vahşi hayvanlar, fırtına) kaçınma gibi yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan günlük davranışlarının doğadaki ipuçlarına duyarlı olmaya bağlı olduğu bilinmektedir. Sonuç olarak atalarımızın doğa ile yakın bir ilişki içinde olmasının, onlara hayatta kalma ve genlerini bir sonraki nesle aktarma konusunda evrimsel olarak adaptif bir fayda sağladığı söylenebilir (Capaldi ve ark., 2014; Nisbet ve Zelenski, 2023). Mutluluk gibi olumlu duygular ise hayatta kalma ve genlerin sonraki nesle aktarılması gibi evrim için önemli olan süreçlerin devamlılığını sağlamak amacıyla gelişmiştir (Grinde, 2012). Sonuç olarak doğaya bağlı olmanın evrimsel amaçları gerçekleştirmek için yararlı olduğu ve bu yararı sağladığı için ise yaşam doyumu veya iyi oluş ile ödüllendirildiği ifade edilebilir.

Doğaya bağlılığı yüksek olan bireylerin iyi oluşunun daha yüksek olmasının bir başka açıklaması ise doğayla temasın olumlu etkileri ile ilgili olabilir. Doğayla temas halinde olmanın olumlu etkileri (onarıcı ve iyilik halini artırıcı) vardır. Doğaya bağlı bireylerin doğada daha fazla zaman geçirmeleri (Mayer ve Frantz, 2004; Nisbet ve ark., 2008) bu faydalardan daha

fazla yararlanmalarına ve bu şekilde daha iyi hissetmelerine neden olabilir (Nisbet ve Zelenski, 2023). Ayrıca doğaya bağlılığı yüksek bireylerin bilinçli farkındalık düzeylerinin de yüksek olduğu (Barbaro ve Pickett, 2016); huşu duygusunu deneyimleme eğilimlerinin daha fazla olduğu (Ng ve ark., 2023), daha düşük depresyon ve anksiyete düzeyine sahip oldukları (Richardson ve ark., 2021) bulunmuştur. Bunun yanı sıra, doğayla daha güçlü bağ kuran bireylerin durumsal kaygılarının azaldığı (White ve ark., 2023), adaptif duygu düzenleme düzeylerinin arttığı ve stres düzeylerinin azaldığı (Bakır-Demir ve ark., 2021) belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında, doğaya bağlılık ile iyi oluş arasındaki pozitif ilişkinin, olumlu duygu ve deneyimlerin artması ve olumsuz duyguların azalmasıyla açıklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmalar doğaya bağlılık ile çevre yanlısı davranışlar arasında da pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir (Barbaro ve Pickett, 2016; Mayer ve Frantz, 2004; Martin ve ark., 2020; Stehl ve ark., 2024). Başka bir deyişle, doğaya bağlılık arttıkça çevreye karşı sorumlu hissetme ve bu doğrultuda davranma düzeyi de artmaktadır (meta analiz için bkz. Mackay ve Schmitt, 2019). Bu bilgi, doğa ile kurulan öznel ilişkinin bireylerin mutluluk düzeyleri ile çevre yanlısı (sürdürülebilir) davranışlarını eş zamanlı olarak artırabileceği fikrine işaret etmektedir. Doğaya bağlılık düzeyi yüksek bireylerin doğayla daha sık temas kurmaları ve doğada geçirilen zamanlardan daha fazla olumlu deneyim elde etmeleri, iyi oluş düzeylerinin artmasına katkı sağlayabilir. Aynı zamanda, bireylerin kendileri için olumlu ve anlamlı deneyimler sunduğunu düşündükleri doğal çevreleri koruma yönündeki motivasyonları da güçlenebilir (Zelenski ve Nisbet, 2012).

Buraya kadar aktarılan bilgiler ışığında, bu çalışmada bireylerin doğaya bağlılık düzeyleri arttıkça yaşam doyumlarının da artacağı beklenmektedir. Bununla birlikte, doğaya bağlılık ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısının da rol oynadığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, aşağıda çevreci tehdit algısından söz edilmektedir.

1.3. Çevreci Tehdit Algısı: Doğaya Bağlılık ve Yaşam Doyumu ile İlişkisi

Çevreci tehdit algısı, çevrecilerin ve çevre yararına olacak sosyal değişimlerin toplum, ekonomi ve gelenekler açısından tehdit olarak görülmesidir (Hoffarth ve Hodson, 2015). Hoffarth ve Hodson (2015) toplumun belirli kesimlerinde çevreci bireylerin olumsuz çağrışımlar içeren çeşitli etiketler (sosyalist/komünist, terörist gibi) ile anıldığını ve bu durumun çevrecilerin kötü niyetli ve zararlı bir dış grup olarak görülmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Buradan yola çıkarak Hoffarth ve Hodson (2015) insanların çevresel sorunları ve bu konudaki eylem ihtiyacını kabul etmeye karşı gösterdikleri direncin, çevrecileri Batılı yaşam tarzına tehdit olarak algılamalarıyla ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buradan hareketle gerçekleştirdikleri çalışmalarında çevreci tehdit algısı yüksek olan bireylerin iklim değişikliğini ve bu değişimde insanların payını reddetme olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Hoffarth ve Hodson, 2015).

Çevreci bireylerin nasıl algılandığı çevre sorunlarına ve çevreci davranışlara karşı yaklaşımları etkileyebilir. Nitekim Hoffarth ve Hodson (2015) araştırmalarında çevreci tehdit algısının iklim değişiminin gerçek olduğunu ve insan davranışları nedeniyle oluştuğunu inkâr etme ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulmuşlardır. Aynı çalışmada, çevreci tehdit algısı arttıkça doğanın insanların kullanımı için var olduğu ve insanların diğer canlılardan üstün olduğu inancının da arttığı; doğa için hissedilen duygusal bağa sahip olma (doğayı sevme ve önemsemenin) ve doğayı korumak için oluşturulan politikaları destekleme olasılığının ise azaldığını tespit etmişlerdir (Hoffarth ve Hodson, 2015). Oysa doğanın korunması hem ekolojik sistem hem de bireylerin yaşam doyumları açısından oldukça önemli görünmektedir.

Çevreci tehdit algısı, Bütünleşik Tehdit Kuramı (Stephan ve Stephan, 2013) çerçevesinde açıklanabilir. Daha çok önyargı yazınında karşımıza çıkan bu kuram gerçekçi

tehdit, sembolik tehdit, gruplar arası kaygı ve kalıpyargılar olmak üzere dört tehdit türüne dikkat çekmektedir. Gerçekçi tehditler; iç grubun varlığına, ekonomisine, siyasetine, sağlığına vb. yönelik algılan tehditlerdir. Suç, madde kullanımı, hastalık, iş kaybının artması veya toplumun refah düzeyinin yükselmesi için gerekli olan eğitim ve sağlık hizmetlerinin maliyetlerinin artması bu tehdit türüne örnek verilebilir. Burada bahsedilen tehditlerin gerçek olması zorunlu değildir, önyargı için algılanmaları yeterlidir. Sembolik tehditler ise iç grubun dünya görüşüne (örn., aile, din, ahlak) yönelik algılanan tehditlerdir. İç grubun inanç, değer, ahlak ve tutumlarının dış grubunkilerden farklı olarak algılanmasıyla, iç grubun ahlaki ve değer sisteminin daha iyi olduğu yönündeki inanış nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Gruplar arası kaygı, bireylerin dış grup üyeleriyle etkileşim sırasında utanma, reddedilme veya küçük düşme gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşabileceklerine yönelik beklentileri nedeniyle tehdit hissetmelerini ifade etmektedir. Bütünleşik Tehdit Kuramı kapsamında ele alınan bir diğer tehdit türü ise olumsuz kalıpyargılardır. Olumsuz kalıpyargılar, dış grup üyeleri hakkında geliştirilen olumsuz beklentilere temel oluşturarak bireylerin dış grup üyeleriyle gerçekleşecek etkileşimleri tehdit edici olarak değerlendirmelerine neden olabilir. Bu beklentiler, tehdit algısının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Gruplar arası kaygı ve olumsuz kalıpyargılar, özellikle kişilerarası etkileşim süreçlerinde ortaya çıkan beklenti ve değerlendirmeleri yansıtan tehdit türleridir. Bütünleşik Tehdit Kuramı, bu dört tehdit türü aracılığıyla dış gruplara yönelik tutumları ve önyargıyı açıklamayı amaçlamakla birlikte, araştırmaların önemli bir bölümü özellikle gerçekçi ve sembolik tehdit boyutlarına odaklanmaktadır (örn., Toy Kaplan, 2021). Benzer şekilde, bu çalışmada da çevreci tehdit algısı değişkeni gerçekçi ve sembolik tehdit boyutları çerçevesinde incelenmiştir. Bunun temel nedeni, çevreci tehdit algısı ölçeğinin çevreci bireylerin veya çevre yanlısı politikaların ekonomik çıkarlar, yaşam biçimi ve toplumsal değerler üzerindeki olası tehdit olarak algılanma düzeyini değerlendirmesidir. Bu nedenle, söz konusu değişkenin kuramsal olarak gerçekçi ve sembolik tehdit boyutlarıyla daha yakından ilişkili olduğu

düşünülmektedir. Buna karşılık, gruplar arası kaygı ve olumsuz kalıpyargılar bireylerin çevrecilerle doğrudan etkileşimlerinden kaynaklanan kişilerarası süreçleri yansıttığından, mevcut araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bütünleşik tehdit kuramı temelinde çevrecilerin ve çevre yanlısı sosyal değişimlerin toplumsal ve geleneksel değerler açısından tehdit edici algılanmasının (Hoffarth ve Hodson, 2015) sembolik tehditle ilişkili olduğu düşünülebilir. Bütünleşik Tehdit Kuramına (Stephan ve Stephan, 2013) göre bir grup (dış grup; çevreci bireyler) alışılmış olan yaşam şeklini, normları ve değerleri tehdit ederse gruplar arası çatışma yaşanmaktadır. İç grup, kendi değerlerinin haklı ve daha doğru olduğu yönündeki inancı ile dış grubun değerlerine tepkisellik ile karşılık verir. Benzer olarak çevre yanlısı sosyal değişimler gerçekçi tehdit ile de ilişkilidir. Çevreci değişimler iç grubun ekonomik olarak tehdit edilmiş hissetmesine neden olabilir. Örneğin Türkiye'de gerçekleştirilen bir çalışmada toplumun çevreci kaygılar ile ekonomik gelişme arasında ikilem yaşadığı ve bireylerin çevreci değerlere kıyasla ekonomik kaygılarla hareket etmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tuna, 2007). Bu durum, çevre yanlısı davranışlar ile ekonomik gelişmenin birbirini dışlayan hedefler olarak algılanabileceğine; bireylerin çevresel kazanımların ekonomik veya toplumsal kayıplar pahasına elde edileceğine inanabileceklerine işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu tür inançlar, bireylerin çevreci değişimleri yalnızca ekonomik çıkarlarına değil, aynı zamanda mevcut yaşam biçimlerine yönelik bir tehdit olarak değerlendirmelerine yol açabilir. Bu nedenle toplumun belirli bir kesiminin (iç grup) çevre sorunlarını inkâr ederek çevrecilerin (dış grup) aleyhine tepkilerde bulunduğu söylenebilir (Hoffarth ve Hodson, 2015). Bu bilgilerle tutarlı olarak Toy Kaplan (2021) Türkiye’de gerçekleştirdiği çalışmada, sembolik ve gerçekçi çevreci tehdit algılama düzeyi arttıkça çevreci tutum ve davranışların azaldığını göstermiştir.

Aktarılan bulgular doğrultusunda, doğaya bağlılığı yüksek olan insanların çevrecileri (çevre yararına davranışlarda bulunurken çevreye zararlı davranışları azaltan bireyleri) ya da

evre yararına etkinlikleri tehdit olarak algılama olasılıklarının düşük olacağı varsayılabilir. Ayrıca evreci tehdit algısı doğaya duyulan kişisel ve duygusal bağ (doğanın değerlerine önem verme ve huşu duygusu da dahil) ile negatif yönde ilişkilidir (Hoffarth ve Hodson, 2015). Bu bağlamda çevreci tehdit algısı yüksek bireyler, çevreci girişimlere karşı daha fazla direnç gösterebilir ve kendilerini doğanın bir parçası olarak görmekte zorlanabilirler. Bu bireylerin doğaya bağlılık düzeylerinin düşük olması ve doğanın sağaltıcı etkisinden yeterince yararlanmıyor olmaları da muhtemeldir. Bu durum ise yaşam doyumlarına olumsuz yansıyor olabilir.

Daha önce de değinildiği gibi, bu çalışmada doğaya bağlılık ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık etkisi incelenecektir. Bu nedenle aşağıda “huşu” değişkeninden ve onun diğer değişkenlerle olan ilişkisinden söz edilmektedir.

1.4. Huşu: Yaşam Doyumu, Doğaya Bağlılık ve evreci Tehdit Algısı ile İlişkisi

“Hazzın st noktalarında ve korkunun sınırında” olarak tanımlanan huşu, bireyin kendisinden daha büyük ve karmaşık olarak algıladığı uyaranlarla karşılaşması sonucunda ortaya çıkan yoğun bir duygusal deneyimdir (Keltner ve Haidt, 2003, s. 297). Huşu, çoğunlukla hayranlık, şaşkınlık ve olumlu duygularla ilişkilili bir deneyim olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, deneyimlenen uyarının niteliğine ve bağlama bağlı olarak huşuya tehdit ve korku unsurları da eşlik edebilir (Gordon ve ark., 2016). Örneğin, gün batımı, müzik veya sanat eserleri gibi uyaranlar olumlu huşu deneyimlerine yol açabilirken; fırtına, kasırđa ya da bireyin kendisinden çok daha güçlü olarak algıladığı durumlar tehdit temelli huşu deneyimlerini ortaya çıkarabilir. Bu nedenle huşu, yalnızca olumlu bir hayranlık duygusu olarak değil, bağlama bağlı olarak farklı duygusal özellikler taşıyabilen karmaşık bir deneyim olarak değerlendirilmektedir.

Huşu duygusunun ortaya çıkabilmesi için “genişlik” (vastness) ve “uyum gerektirme” (accommodation) bileşenlerinin bir arada olması gerekmektedir (Keltner ve Haidt, 2003).

Genişlik (vastness), uyarıcının sıradan bir insanın algılarının ötesinde olması şeklinde tanımlanabilir (Gordon ve ark., 2016). Benlikten çok daha büyük olan uyarıcıyı karşılaştırılabilir bir standart olmamasını ifade eder. Genişlik hem fiziksel hem de sosyal anlamda açıklanabilir. Örneğin, bir şeyin fiziksel olarak büyük, uçsuz bucaksız olması veya ün, otorite gibi sosyal olarak büyük olması genişlikle ilgilidir. Uyum (accommodation) ise huşu yaratan deneyimin hali hazırda var olan zihinsel yapılara uymaması ile ilgilidir. Buna göre bu deneyimleri açıklamak için yeni şema, inanç, kategoriler oluşturmak veya olanları güncellemek gereklidir. Huşuyu deneyimleyen birey uyum sağlamayı başarır ise bu deneyim hayatın gidişatını derin ve kalıcı şekilde etkileyebilir. Ancak uyum sağlanamadığı zamanlarda belirsizlik ve korku hissedilebilir (Keltner ve Haidt, 2003). Bu durum “haz verici (olumlu) huşu” ve “tehdit temelli huşu” olmak üzere huşunun iki yönüne işaret etmektedir.

İnsanlar iyiliksever bir tanrı, erdemli bir lider veya doğanın güzellikleri karşısında huşu hissedebilirler ancak aynı zamanda cezalandırıcı bir tanrı, karizmatik ama baskıcı bir lider veya doğanın yıkıcı yüzü karşısında hissedilen duygu da huşudur. Tehdit temelli huşu olumlu huşudan farklı olarak korku, endişe ve güçsüzlük hissini içermektedir ve olumlu huşu duygusundan farklı olarak öznel iyi oluş üzerinde olumlu bir etkiye yol açmayabilir. Tehdit temelli huşu deneyiminin öznel iyi oluş üzerinde olumlu bir etki yaratmaması, bu deneyimle birlikte artan güçsüzlük hissi ile kısmen açıklanabilmektedir. Huşu büyük bir uyarıcı karşısında bireylerin kendilerini küçük hissetme duygusunu içerebilmektedir. Tehdit temelli huşuda da bu durum söz konusudur ancak burada bireylerin durum üzerinde kontrolleri olmadığı ve durumun belirsizlik içerdiği algısı ile bağlantılı olarak korku ve endişe duygusu deneyimlenir. Sonuç olarak böyle bir durumda bireyler kendilerini güçsüz hissedebilmekte ve bu onlara iyi gelmeyebilmektedir (Gordon ve ark., 2016). Benzer şekilde, farklı bir çalışmada tehdit temelli

huşu deneyimleyen katılımcıların doğaya bağlılık düzeylerinde artış gözlenmesine karşın, aynı zamanda güçsüzlük duygularında da artış olduğu bulunmuştur. Güçsüzlük hissinin yaşam doyumu üzerindeki olumsuz etkisinin, doğaya bağlılığın yaşam doyumu üzerindeki olumlu etkisini dengelemesi nedeniyle, tehdit temelli huşu deneyimleyen katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin nötr koşuldaki katılımcılardan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür (Liu ve ark., 2022).

Huşu duygusu ele alınırken eğilimsel huşu kavramının da dikkate alınması gerekmektedir. Eğilimsel huşu, bireylerin huşu deneyimleme sıklığı ve yoğunluğu açısından gösterdikleri bireysel farklılıkları ifade etmektedir. Anlık bir deneyim sonucunda ortaya çıkan durumsal huşudan farklı olarak eğilimsel huşu, bireylerin huşu yaşamaya yönelik görece kalıcı yatkınlıklarını yansıtan bir yapıdır. Durumsal huşu belirli uyaranlar aracılığıyla deneysel olarak artırılabilir veya manipüle edilebilirken, eğilimsel huşu daha istikrarlı bir bireysel farklılık boyutuna sahiptir. Başka bir ifadeyle, bazı bireyler diğerlerine kıyasla huşu deneyimlemeye daha yatkındır ve eğilimsel huşu düzeyi yüksek olan bireyler günlük yaşamlarında huşu duygusunu daha sık ve daha yoğun deneyimlemektedir (Shiota ve ark., 2006).

Huşu hissetmeye daha yatkın olan bireyler yaşamdan daha fazla doyum aldıklarını (örn., Lv ve ark., 2024), doğaya karşı duydukları duygusal bağın daha güçlü olduğunu (Ng ve ark., 2023) ve çevreye faydalı davranışlarda daha sık bulunduklarını bildirmişlerdir (Zhao ve ark., 2018). Huşu deneyimlerinin yaşam doyumu üzerindeki olumlu etkisi (Gordon ve ark., 2016; Rudd ve ark., 2012) Pozitif Duyguları Genişletme ve İnşa Etme Kuramı (Fredrickson, 1998) ile açıklanabilir. Bu kurama göre, olumlu duygular bireylerin günlük düşünce ve davranış biçimlerini genişleterek uzun vadeli psikolojik ve sosyal kaynakların oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Kuram, olumlu duygu deneyimlerinin bireylerin anlık düşünce ve eylem repertuarlarını genişlettiğini ve bu genişleme sürecinin zaman içerisinde kalıcı kişisel kaynakların inşa edilmesini sağladığını ileri sürmektedir. Bu kaynaklar arasında sosyal ilişkiler,

yaratıcı düşünme, problem çözme becerileri, genişlemiş dikkat odağı ve karmaşık durumları daha iyi anlama kapasitesi yer almaktadır. Örneğin, olumlu duygular bireylerin uzun süreli iş birlikleri, arkadaşlıklar ve aile ilişkileri kurmalarına yardımcı olmakta; bu ilişkiler de ihtiyaç duyulan zamanlarda destek alınabilecek önemli sosyal kaynaklar oluşturmaktadır (Fredrickson, 1998). Bu kaynaklara sahip olan bireylerin başarılı, mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürme olasılıkları artmaktadır; çünkü bu kaynaklar bireylerin karşılaştıkları zorluklarla daha etkili biçimde başa çıkmalarına ve yaşamın sunduğu fırsatlardan daha iyi yararlanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu doğrultuda, sık yaşanan olumlu duygu deneyimleri sonucunda zaman içerisinde inşa edilen kişisel kaynaklar, bireylerin yaşam doyumlarının ve genel iyi oluş düzeylerinin artmasına katkı sağlamaktadır. Yapılan deneysel ve boylamsal bir çalışmanın (Fredrickson ve ark., 2008) sonuçları aktarılan bu bilgilerle tutarlıdır. Araştırmanın sonuçları, zaman içinde tekrarlayan olumlu duygu deneyimlerinin (huşu, neşe, ilgi, sevgi gibi) çeşitli kişisel kaynakların (bilinçli dikkat, iyi fiziksel sağlık, diğerleriyle olumlu ilişkiler gibi) artışı ile bağlantılı olduğunu; kişisel kaynaklardaki artışın ise yaşam doyumunun artması ve depresyon belirtilerinin azalması ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Fredrickson ve ark., 2008).

Pozitif duyguların kalıcı kişisel kaynaklar inşa etme işlevi evrimsel açıdan adaptif bir özellik göstermektedir. Buna göre pozitif duygular deneyimleyen atalarımız farklı kaynaklar biriktirmiş; bu durum ise onların daha uzun süre hayatta kalmalarına ve genlerini sonraki nesillere aktarmalarına yardımcı olmuştur (Fredrickson, 1998). Buradan yola çıkarak doğaya bağlılık bölümünde de bahsedildiği gibi evrimsel işlev taşıyan adaptif süreçlerin devamlılığını sağladığı için (Grinde, 2012) kişisel kaynaklar oluşturma işlevi iyi oluş ve yaşam doyumunu ile ödüllendirilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra bireyler huşu hissettiklerinde doğaya bağlılıkları (Ng ve ark., 2023) ve çevre yanlısı davranışlarda bulunma olasılıkları artmaktadır (Kaplan ve ark., 2023). Çevreci tehdit algısı ile negatif yönde ilişkili olan çevre yanlısı davranışlar (Toy Kaplan, 2021) huşu ile pozitif yönde ilişkilidir (Zhao ve ark., 2018). Deneysel olarak

gerçekleştirilen bir dizi araştırmanın sonuçları, huşu duygusu oluşturulan katılımcıların çevreyi korumak için kişisel fedakarlıkta bulunma (daha az araba kullanma, enerji tasarrufu yapma gibi) olasılıklarının mutluluk duygusu oluşturulan veya nötr duygu yaşatılan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (Zhao ve ark., 2018). Bununla birlikte çevreci davranışlarla negatif yönde ilişkili olduğu bulunan (Toy Kaplan, 2021) çevreci tehdit algısının doğaya karşı hissedilen duygusal bağ ile ilişkili olduğu ve bu bağın huşu duygusunu da içerdiği bilgisi hatırlandığında (Hoffarth ve Hodson, 2015); çevrecilerin ve çevre yanlısı sosyal değişimlerin tehdit edici algılanmasıyla birlikte bireylerin olumlu anlamda huşu hissetme olasılıklarının azalacağı söylenebilir. Bu varsayımda bulunurken, tehdit temelli huşu söz konusu olduğunda bu iki değişken arasında pozitif yönde bir ilişkinin de olası olabileceğini belirtmek gerekir. Nitekim Liu ve arkadaşlarının (2025) güncel araştırması, tehdit temelli huşunun çevreci davranışla negatif değil pozitif ilişki gösterebileceğini desteklemektedir. Bu ilişki, doğal afetlerin bireylerin iklim krizine ilişkin riskleri daha somut ve yakın algılamalarına neden olmasıyla açıklanmaktadır (Liu ve ark., 2025).

Toparlamak gerekirse, buraya kadar aktarılan bilgiler ışığında bu araştırmanın temel amacı, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık rolünü incelemektedir (Çalışma 2). Buna göre, bireylerin doğaya bağlılık düzeyleri arttıkça çevreci tehdit algılarının azalacağı, bu azalışın huşu deneyimlemeye yatkınlığı artıracığı ve sonuç olarak yaşam doyumunun da artacağı tahmin edilmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise Çalışma 2’de kullanmak üzere Huşu Ölçeğini Türkçeye uyarlamaktır (Çalışma 1). Ölçek ve uyarlama çalışmasının ayrıntıları ilgili çalışma başlığı altında verilmiştir. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezleri şu şekilde özetlenebilir:

Hipotezler

1. Doğaya bağlılık, eğilimsel huşu ve yaşam doyumu değişkenleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Buna karşılık, bu değişkenlerin çevreci tehdit algısının (sembolik ve gerçekçi tehdit boyutları) her iki boyutuyla olan ilişkilerinin negatif yönde ve anlamlı olması beklenmektedir.
2. Doğaya bağlılığın yaşam doyumunu pozitif yönde yordaması ve bu ilişkide çevreci tehdit algısı ile eğilimsel huşunun sıralı aracılık rolü üstlenmesi beklenmektedir. Başka bir ifadeyle, doğaya bağlılık düzeyi arttıkça bireylerin çevreci değişimleri ve çevre yanlısı politikaları tehdit olarak algılama düzeylerinin azalacağı; çevreci tehdit algısındaki azalmanın ise eğilimsel huşu düzeyindeki artışla ilişkili olacağı ve sonuç olarak yaşam doyumunun artacağı öngörülmektedir.

2. ÖLÇEK UYARLAMA ÇALIŞMASI (Çalışma 1)

Temel çalışmada (Korelasyonel; Çalışma 2) aracı değişkenlerden biri olan eğilimsel huşu değişkenini ölçmek amacıyla Eğilimsel Pozitif Duygular Ölçeğinin (Dispositional Positive Emotion Scales) alt ölçeği olan Eğilimsel Huşu Ölçeği (Dispositional Awe Scale; Shiota ve ark., 2006) Türkçeye uyarlanarak ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Akın ve arkadaşları (2014) tarafından Eğilimsel Pozitif Duygular Ölçeğinin Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Ölçek genel olarak yeterli geçerlilik ve güvenirlik puanlarına sahip olsa da huşu alt ölçeğinin güvenirlik puanının düşük olduğu (Cronbach alfa değeri .65) görülmüştür. Bunun yanı sıra söz konusu uyarlama çalışmasında “awe” sözcüğünün Türkçeye “Hayranlık” olarak çevrildiği bu nedenle ölçeğin bu haliyle kullanılmasının çalışmanın teorik temelinden uzaklaşmaya neden olacağı kanaatine varılmıştır. Ayrıca Akın ve arkadaşlarının (2014) çalışmasına ait ölçek maddelerine doğrudan ulaşılacak bir yayın, bağlantı ya da açık erişimli kaynak bulunamamıştır. Yazarlarla e-posta yoluyla iletişime geçilmeye çalışılmış, ancak herhangi bir geri dönüş alınamamıştır. Bu nedenlerle bu çalışma kapsamında Eğilimsel Huşu Ölçeği yeniden Türkçeye uyarlanarak güvenirlik ve geçerlilik analizleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, önceki çalışmalar eğilimsel huşu ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Zhao ve ark., 2019; Lv ve ark., 2024; Dong ve Geng, 2022). Bu nedenle, ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliğini (criterion-related validity) incelemek amacıyla yaşam doyumu değişkeni ölçüt olarak alınmış ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır (ayrıntılı bilgi için giriş bölümüne bakınız). Ölçeğin yakınsak geçerliliğini (convergent validity) belirlemek için ise katılımcılara Solak ve arkadaşları (2024) tarafından oluşturulan huşu ölçmeye yönelik madde dört farklı madde uygulanmıştır.

2.1. Yöntem (Çalışma 1)

2.1.1. Örneklem

Araştırmada kolay bulunanı örnekleme ve kartopu yöntemi ile gönüllü katılımcılara ulaşılmıştır. Toplamda 305 katılımcı araştırmaya katılmış olup iki katılımcı araştırmaya katılmaya onam vermediği için çalışma örneklemine dahil edilmemiştir. Sonuç olarak örneklem 18-65 yaş aralığında olan 303 katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklemdeki uç değerleri kontrol etmek amacıyla Z puanı hesaplanmıştır. Tüm Z puanları 3.29 ile -3.29 arasında dağılım göstermiş olup uç değer saptanmamıştır. Literatüre bakıldığında faktör analizi için 300 kişilik bir örnekleme sahip olmanın yeterli olduğu görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2006; Field, 2009). Bu doğrultuda, mevcut örneklem büyüklüğünün planlanan analizler için yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Çalışmanın örneklemi 219 kadın (%72.3) ve 82 erkek (%27.1) katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmaya katılan 1 (%0.3) kişi cinsiyetini belirtmek istemediğini belirtmiş, 1 (%0.3) kişi ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 65 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 34.91'dir (SS = 14.93). Örneklem eğitim düzeyi çeşitlilik göstermekle birlikte katılımcıların büyük çoğunluğunu lisans mezunları ve lisans öğrencileri (214; %70.6) oluşturmaktadır. Bunu yüksek lisans mezunları ve öğrencileri (38; %12.5) ile lise mezunları (32; %10.6) izlemektedir. Katılımcıların sosyoekonomik düzeylerine bakıldığında, 13 katılımcı (%4.3) sosyoekonomik düzeyini düşük, 44 katılımcı (%14.5) düşüğe yakın, 156 katılımcı (%51.5) orta, 77 katılımcı (%25.4) yükseğe yakın ve 13 katılımcı (%4.3) yüksek olarak belirtmiştir. Katılımcılar haftada ortalama olarak 121,4 (SS= 174.9) dakika doğada vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların önemli bir kısmı sık sık doğaya çıkmak istediğini de belirtmiştir (127 kişi; %41.9) .

2.1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik özellikleri Demografik Bilgi Formunda yer alan sorular aracılığıyla belirlenmiştir. Katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri “Yaşam Doyumu Ölçeği” ile; eğilimsel huşu düzeyleri “Eğilimsel Huşu Ölçeği” ile ve huşu düzeyleri “Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler” ile ölçülmüş olup araştırma için hazırlanan onam formu Ek F’de yer almaktadır. Çalışma kapsamında Eğilimsel Huşu Ölçeği Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ölçek, ölçüt bağıntılı geçerliliği test etmek amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği (Diener ve ark., 1985; Durak ve ark., 2010) ve yakınsak geçerliliği belirlemek için Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler (Solak ve ark., 2024) ile birlikte uygulanmıştır

2.1.2.1. Demografik Bilgi Formu.

Bu formda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim gibi kişisel bilgilerini elde etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Form aynı zamanda katılımcıların doğayla olan ilişkilerini ve doğaya temas düzeylerini değerlendirmeye yönelik sorular da içermektedir. Bu kapsamda; katılımcıların doğada vakit geçirme sıklıkları, doğayı ne derece erişilebilir buldukları, çevrelerinde doğal alanlara erişim imkanları gibi bilgiler de toplanmıştır. Bu veriler, doğaya temasın etkilerinin anlaşılması açısından değerlendirmeye alınmıştır. Demografik Bilgi Formunun bir örneği Ek A’da sunulmuştur.

2.1.2.2. Yaşam Doyumu Ölçeği

Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen ölçek 5 maddeden oluşmaktadır ve her madde 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 7 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Toplam puan aralığı 5 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek yaşam doyumuna işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,87

bulunmuştur. Durak ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek için orijinal ölçekle tutarlı olarak tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı ise 0,81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe “Yaşamım beni tatmin ediyor.” maddesi örnek verilebilir. Ölçek için bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı 90.1’dir. Yaşam Doyumu Ölçeğinin kullanımı için gerekli olan izin alınmış olup yazarların isteği doğrultusunda ölçek maddeleri üçüncü kişilerin erişebileceği şekilde paylaşılmamıştır.

2.1.2.3. Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler

Bu çalışmada Eğilimsel Huşu Ölçeğinin yakınsak geçerliliğini belirlemek için Solak ve arkadaşları (2024) tarafından oluşturulan ve 1 (Hiç) ile 7 (Çok fazla) arasında puanlanan 4 ayrı huşu ölçmeye yönelik madde kullanılmıştır. Bu maddelerden alınan toplam puan aralığı 4 ile 28 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek huşuya işaret etmektedir. Ölçeğin maddeleri şöyledir: “Doğanın gücü bende büyük bir hayranlık uyandırıyor.”, “Doğanın gücü karşısında büyülenmiş hissediyorum.”, “Doğanın gücü karşısında dehşete düşüyorum.”, “Doğanın gücü karşısında korkuyla karışık saygı hissediyorum.” Bu çalışma kapsamında maddelerin tamamı üzerinden Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .81 bulunmuştur. Maddelerin kullanım için gerekli izinler alınmış olup ölçeğin bir örneği Ek B’de sunulmuştur.

2.1.2.4. Eğilimsel Huşu Ölçeği.

Shiota ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen Eğilimsel Pozitif Duygular Ölçeği (Dispositional Positive Emotion Scales) 7 farklı alt ölçek ve 38 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçeklerden biri olan Eğilimsel Huşu Ölçeği katılımcıların eğilimsel huşu düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. 6 maddeden oluşan ölçek 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 7 (Kesinlikle

Katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin toplam puan aralığı 6 ile 42 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek eğilimsel huşu düzeylerine işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0,78 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğe “Sıklıkla huşu hissedirim” maddesi örnek verilebilir.

Ölçek için bu çalışma kapsamında da Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .83 bulunmuştur. Orijinal ölçek açık erişimde olup yeniden Türkçeye uyarlanacağı için doğrudan yazarlardan izin alınmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali Ek C’de sunulmuştur. Ölçeğe ilişkin bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik analizlerinin sonuçları, bulgular bölümünde sunulmuştur.

2.1.3. İşlem

Ölçek öncelikle Türkçeye çevrilerek üç sosyal psikoloji uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların geri dönüşleri yönünde düzenlenerek elde edilen Türkçe form, 10 katılımcıdan oluşan küçük bir örneklem grubuna uygulanarak dil anlaşılabilirliği açısından değerlendirilmiştir. Ardından ölçek son haline ulaşmıştır. Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı’ndan alınan onayın ardından veri toplama sürecine başlanmıştır. Çalışma online olarak Google Formlar aracılığıyla yürütülmüştür. Katılımcılara sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği, Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler ve Eğilimsel Huşu Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların çalışmayı tamamlaması yaklaşık 5-10 dakika sürmüştür.

2.2. Bulgular

Bu bölümde, çalışma kapsamında Türkçeye uyarlanan Eğilimsel Huşu Ölçeği’nin güvenirlik ve geçerlilik analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında 305

kişiy e ulaşılmış; ancak iki katılımcının araştırmaya katılım onamı vermediğı tespit edilmiş; bu nedenle katılımcılar veri setine dahil edilmemiştir. Veri setinde herhangi bir eksik veri olmadığı bulunmuştur.

Ön veri analizi kapsamında uç değ erleri belirlemek amacıyla Z puanları hesaplanmış; tüm Z puanlarının -3.29 ile $+3.29$ aralığında olduğu görülmüştür. Ayrıca normal dağılım varsayımını test etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değ erleri hesaplanmış olup bu değ erlerin 1.5 ile -1.5 arasında dağılım gösterdiği bulunmuştur (Kline, 2016). Elde edilen bulgular, veri setinde uç değ er bulunmadığını ve normal dağılım varsayımının sağlandığını göstermektedir.

İlk olarak ölçeğ in madde ayırt ediciliğini incelemek amacıyla madde–test korelasyonları hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda madde–test korelasyon değ erlerinin $.33$ ile $.76$ arasında değ iştiğı bulunmuş olup tüm maddelerin $.30$ ’un üzerinde ve $.80$ ’in altında değ erlere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, ölçeğ in maddelerinin ölçülen yapı ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

Ardından ölçeğ e ait faktör yapısını incelemek amacıyla Açım layıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik katsayısı $.828$ olarak bulunmuştur ve Bartlett Küresellik Testi sonucu anlamlıdır ($\chi^2 = 684.08$, $p < .001$). Elde edilen sonuçlar verinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Açım layıcı Faktör Analizi sonucu ölçeğ in tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve toplam varyansın $\%55.01$ ’ini açıkladığını ortaya koymuştur. Faktör yüklerinin $.62$ ve $.86$ arasında bir dağılım gösterdiği ve özdeğ erin 1 ’in üzerinde olduğu (3.3) belirlenmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur. Ölçeğ in iç tutarlılık katsayısı Cronbach alfa değ eri $.83$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. *Eğilimsel Huşu Ölçeği Faktör Analizi ve Madde Test Korelasyonu Sonuçları*

Maddeler	Madde Test Korelasyonu	Faktör Yüğü
3- Neredeyse her gün hayranlık hissederim.	.748	.865
2- Etrafımdaki her şeyde bir güzellik görürüm.	.687	.829
4- Etrafımdaki nesnelerde sık sık bir düzen (örüntü) ararım.	.519	.721
1- Sık sık huşu hissederim.	.498	.706
5- Doğanın güzelliklerini görmek için birçok fırsatım var.	.469	.685
6- Dünyayla ilgili anlayışımı sorgulatan deneyimler ararım.	.379	.616
Açıklanan Varyans		%55.007
İç Tutarlılık Katsayısı		.83
Özdeğer		3.3

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliğini test etmek amacıyla ölçekten alınan puanla Yaşam Doyumu Ölçeğinden (Diener ve ark., 1985; Durak ve ark., 2010) elde edilen puan arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Eğilimsel huşu puanları ile yaşam doyumu puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .32, p < .01$). Ölçeğin yakınsak geçerliğini belirlemek için ise Eğilimsel Huşu Ölçeğinden alınan puanlar ile Huşu Ölçmeye Yönelik Maddelerden elde edilen puanlar arasındaki ilişki hesaplanmıştır. Bu iki ölçüm arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .45, p < .01$). Korelasyon analizlerine ilişkin sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. *Eğilimsel Huşu Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler Arası Korelasyon Katsayıları Tablosu*

	n	M	SD	1	2	3
1- Eğilimsel Huşu	303	4.59	1.20	-	-	-
2- Yaşam Doyumu	303	4.17	1.46	.32**	-	-
3- Huşu Ölçmeye Yönelik Maddeler	303	4.82	1.27	.45**	.20**	-

*p< .05. **p< .01.

2.3. Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Eğilimsel Pozitif Duygular Ölçeğinin (Dispositional Positive Emotion Scales; Shiota ve ark., 2006) alt ölçeklerinden biri olan Eğilimsel Huşu Ölçeğini (Dispositional Awe Scale) Türkçeye uyarlamak ve uyarlanan ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemektir. Eğilimsel huşu, karmaşık bir uyarıcıya karşı hissedilen şaşkınlık ve korku içerebilen olumlu bir duygu olan huşunun, bireyler tarafından ne sıklıkta ve yoğunlukta deneyimlendiğini ifade etmektedir. Huşu deneyimlerindeki bireysel farklılıklara işaret eden eğilimsel huşu görece kalıcı bir yapıyı oluşturmakta ve kişilik özelliği olarak değerlendirilmektedir (Gordon ve ark., 2016; Shiota ve ark., 2006).

Madde–test korelasyon analizi sonucu elde edilen değerler ölçeğin maddelerinin ölçülmek istenen yapıyı tutarlı biçimde temsil ettiğine işaret etmektedir. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucu elde edilen bulgular orijinal ölçekle tutarlı olarak ölçeğin tek boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Shiota ve ark., 2006). Ölçeğin toplam varyansın anlamlı bir bölümünü açıklaması ve maddelerin yüksek faktör yükleri sergilemesi, huşu duygusunun eğilimsel bir özellik olarak bütüncül biçimde ölçülebildiğini işaret etmektedir.

Ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği incelendiğinde, Türkçe formdan elde edilen Cronbach alfa değerinin .83 olduğu bulunmuştur. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değerinin .78 bulunduğu ve Akın ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışmasından elde edilen Cronbach alfa değerinin .65 olduğu dikkate alındığında ölçeğin yeniden ele alınmasının ve “awe” kavramının “huşu” olarak kavramsallaştırılmasının ölçüm kalitesinin artmasında rol oynamış olabileceği akla gelmektedir. Bu yönüyle ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Ölçüt bağıntılı geçerlilik kapsamında elde edilen bulgular da beklentiler ile tutarlı olup ölçeğin geçerliliğini destekler niteliktedir. Bu doğrultuda eğilimsel huşu ile yaşam doyumu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, yaşamdan doyumu yüksek olan katılımcıların daha sık ve yoğun şekilde huşu hissettiğini gösteren çalışma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Zhao ve ark., 2019; Lv ve ark., 2024; Dong ve Geng, 2022). Bu ilişki Pozitif Duyguları Genişletme ve İnşa Etme Kuramı (Fredrickson, 1998) temelinde açıklanabilir. Kurama göre olumlu duygular bireylerin düşünce ve davranış dağarcıklarını genişleterek onları yeni deneyim ve fırsatlara daha açık hale getirmekte rol oynar. Bu süreç zamanla farklı kalıcı kişisel kaynakların (sosyal ilişkiler, yaratıcı düşünce, farklı problem çözme becerileri gibi) gelişmesine katkıda bulunur. Bu sayede inşa edilen kalıcı kaynaklar bireylerin yaşamın zorluklarıyla daha etkili biçimde baş etmelerini sağlayarak yaşam doyumlarını artırmakta rol oynar (Fredrickson, 1998; Fredrickson ve ark., 2008).

Aynı zamanda Eğilimsel Huşu Ölçeği puanları ile Huşu Ölçmeye Yönelik Maddelerden elde edilen puanlar arasındaki anlamlı ve pozitif yöndeki ilişki de ölçeğin yakınsak geçerliğine ilişkin destekleyici bir bulgu sunmaktadır.

Mevcut çalışmanın önemli katkılarından biri, huşu kavramının Türkçe literatürde kuramsal çerçevesiyle uyumlu biçimde ele alınmasıdır. Bu yönüyle çalışma öznel iyi oluş, çevre psikolojisi ve insan doğa ilişkisini ele alan çalışmalarda kullanılabilecek güvenilir bir ölçme

aracı sunmaktadır. Bununla birlikte çalışma birtakım sınırlılıklara sahiptir. Tüm ölçeklerin aynı sıra ile verilmesi sıralama etkisi yaratmış olabilir. Aynı zamanda ölçeğin psikometrik özellikleri kadın ağırlıklı ve eğitim düzeyi yüksek katılımcılara sahip bir örneklem üzerinde incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada yalnızca Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanabilmiştir. Gelecek çalışmalarda farklı yaş grupları, eğitim düzeylerine sahip ve cinsiyet açısından dengeli örneklemlemlerle yapılacak doğrulayıcı faktör analizleri, ölçeğin yapısal geçerliliğini daha güçlü biçimde test etmeye katkı sağlayacaktır. Araştırmanın bu kısıtlılığı temel çalışmada (2. Çalışma) Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılarak kısmen giderilmeye çalışılmıştır. Son olarak, farklı pozitif duygu ölçekleri kullanılarak ölçeğin ayırt edici geçerliliğini test etmenin de önemli olduğu düşünülmektedir. Sonraki çalışmalarda mevcut çalışmanın bu sınırlılığının giderilmesi tavsiye edilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, tek boyut ve 6 maddeden oluşan Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, ölçeğin Türkiye'de bireylerin eğilimsel huşu düzeylerini değerlendirmek amacıyla yürütülecek farklı araştırmalarda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

3. TEMEL ÇALIŞMA- KORELASYONEL (Çalışma 2)

Araştırmanın temel amacı, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenlerinin sıralı aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın hipotezleri için bkz. 1.5 Hipotezler

3.1. Yöntem (Çalışma 2)

3.1.1. Örneklem

Araştırmada, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık etkisi Hayes'in PROCESS Makrosu Model 6 (Hayes, 2013) kullanılarak test edilecektir. Bu nedenle gerekli örneklem büyüklüğünü belirlemek amacıyla dolaylı etkiler için Monte Carlo Güç Analizi (Schoemann ve ark., 2017) kullanılmıştır. Literatürde raporlanan etki büyüklükleri dikkate alınarak sırasıyla: doğaya bağlılık ile çevreci tehdit algısı arasında $r = -.30$ (varsayımsal), çevreci tehdit algısı ile eğilimsel huşu arasında $r = -.30$ (varsayımsal), eğilimsel huşu ile yaşam doyumu arasında $r = .33$ (Zhao ve ark., 2019), doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasında $r = .24$ (Nisbet ve ark., 2010), çevreci tehdit algısı ile yaşam doyumu arasında $r = -.30$ (varsayımsal), doğaya bağlılık ile eğilimsel huşu arasında $r = .47$ (Ng ve ark., 2023) korelasyon katsayıları esas alınmıştır. Simülasyonda .05 anlamlılık düzeyi, %95 güven aralığı ve 1000 tekrar kullanılmıştır. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucunda, %80 istatistiksel güce ulaşabilmek için yaklaşık 256 katılımcılık bir örneklem yeterli olduğu belirlenmiştir.

Örneklem için kolay bulunanı örnekleme ve kartopu yöntemi ile gönüllülük esasına göre toplam 308 katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmaya katılım onamı vermeyen altı katılımcı ve uç değere sahip olduğu tespit edilen 3 katılımcı araştırma örneklemine dahil edilmemiştir. Bu nedenle araştırmanın nihai örnekleme 299 katılımcıdan oluşmaktadır.

Öncesinde gerçekleştirilen güç analizi doğrultusunda, mevcut örneklem büyüklüğünün planlanan analizler için yeterli olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmanın örnekleminin 214 kadın (%71.6) ve 81 erkek (%27.1) katılımcıdan oluştuğu; çalışmaya katılan 4 (%1.3) kişinin cinsiyetini belirtmek istemediği belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 65 arasında farklılık göstermekte olup yaş ortalaması 30.98'dir (SS = 11.53). Örneklemin eğitim düzeyleri değişkenlik göstermekle birlikte katılımcıların büyük çoğunluğunu lisans mezunları ve öğrencileri (177; %59.2) oluşturmakta; bunu yüksek lisans mezunları ve öğrencileri (78; %26.1) ile doktora mezunları (24; %8) izlemektedir. Katılımcıların algıladıkları sosyoekonomik düzey dağılımına bakıldığında, 10 katılımcı (%3.3) düşük, 42 katılımcı (%14) düşüğe yakın, 176 katılımcı (%58.9) orta, 60 katılımcı (%20.1) yükseğe yakın ve 11 katılımcı (%3.7) yüksek sosyoekonomik düzeyi işaretlemiştir. Katılımcılar haftada ortalama olarak 131,87 (SS=217,03) dakika doğada vakit geçirdiğini ifade etmiş olup katılımcıların önemli bir kısmı sık sık doğaya çıkmak istediğini belirtmiştir (128 kişi; %42.8). Katılımcıların büyük bir kısmı yaşadıkları bölgedeki doğal alanlara ulaşım kolaylığını “ne zor ne kolay” (114; %38.1) olarak değerlendirmiştir.

3.1.2. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların demografik özellikleri “Demografik Bilgi Formu” ile; yaşam doyumu düzeyleri “Yaşam Doyumu Ölçeği” ile; doğaya bağlılık düzeyleri “Doğayla İlişki Ölçeği” ile; çevreci tehdit algısı düzeyleri “Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği” ile ve eğilimsel huşu düzeyleri “Eğilimsel Huşu Ölçeği” ile ölçülmüştür. Araştırma için hazırlanan onam formu için bkz. Ek G.

3.1.2.1. Demografik Bilgi Formu.

Ayrıntılar için bkz. Çalışma 1, 2.1.2.1 Demografik Bilgi Formu.

3.1.2.2. Yaşam Doyumu Ölçeği.

Ayrıntılar için bkz. Çalışma 1, 2.1.2.2 Yaşam Doyumu Ölçeği. Bu çalışma kapsamında hesaplanan Yaşam Doyumu Ölçeğinin Cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur.

3.1.2.3. Doğayla İlişki Ölçeği.

Katılımcıların doğaya bağlılık düzeylerini ölçmek için Nisbet ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilen ve literatürde bu amaçla yaygın olarak kullanılan Doğayla İlişki Ölçeği (Nature Relatedness Scale) kullanılmıştır (örn., Capaldi ve ark., 2014; Tam, 2013). Ölçek bireylerin doğa ile olan fiziksel, duygusal ve bilişsel ilişkilerini ölçmeyi amaçlayan bir öz-bildirim ölçeği olup 3 faktörlü yapıdadır; bunlar özbenlik (nature relatedness-self; coefficient alpha güvenirlik katsayısı .84), perspektif (nr-perspective; .66) ve deneyim (nr-experience; .80)'dir. 21 maddeden oluşan ölçek 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan 2, 3, 10, 11, 13, 14, 15 ve 18. maddeler ters kodlanmıştır. Toplam puan aralığı 21 ile 105 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek doğa ile ilişkiye işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin tamamı için Cronbach alfa değeri 0,87 bulunmuştur. Doğayla İlişki Ölçeğinin Türkçe uyarlama çalışması Çakır ve arkadaşları (2015) tarafından yapılmıştır. Orijinal ölçekle tutarlı olarak 21 madde ve 3 alt boyuttan oluşan ölçeğin Cronbach alfa değeri ölçeğin tamamı için 0,88 bulunmuştur. Ölçeğin “Özbenlik” (.87) alt boyutuna “Kendimi doğanın bir parçası olarak görüyorum.” maddesi; “Perspektif” (.74) alt boyutuna “Hayvanların çektiği acıları umursarım.” maddesi ve “Deneyim” (.73) alt boyutuna ise “Kötü havada bile

dışarıda olmayı severim.” maddesi örnek verilebilir. Ölçeğin alt boyutları ve tamamı için bu çalışma kapsamında da Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda Özbenlik, Perspektif ve Deneyim alt ölçekleri için Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları sırasıyla .84, .65 ve .70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .84 olarak hesaplanmıştır. Model analizinde ölçeğin tamamından alınan puanlar kullanılmıştır. Doğayla İlişki Ölçeğinin çalışmada kullanımı için gerekli izin alınmış olup ölçeğin bir örneği Ek D’de sunulmuştur.

3.1.2.4. Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği.

Hoffarth ve Hodson (2015) tarafından yapılan araştırma kapsamında geliştirilen ölçek katılımcıların çevreci tehdit algısı düzeylerini ölçmek için kullanılmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşmakta olup her madde 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 7 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Toplam puan aralığı 12 ile 84 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek çevreci tehdit algısına işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0,96 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Toy Kaplan (2021) tarafından yapılmıştır. Orijinal ölçekle tutarlı olarak 12 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı .91 bulunmuştur. Türkçeye uyarlanan ölçeğin 2 faktörlü yapıda olduğu bulunmuştur; Sembolik Çevreci Tehdit Algısı Alt Ölçeği (.82) ve Gerçekçi Çevreci Tehdit Algısı Alt Ölçeği (.89). Sembolik Çevreci Tehdit Algısı alt boyutuna “Çevreciliğin yükselişi ülkemizin kültürel örf ve adetlerine tehdit oluşturmaktadır.” maddesi ve Gerçekçi Çevreci Tehdit Algısı alt boyutuna ise “Çevrecilik Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir” maddesi örnek verilebilir. Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .89; ölçeğin alt boyutları olan sembolik ve gerçekçi tehdit algısı için hesaplanan

Cronbach alfa katsayıları ise sırasıyla .80 ve .91'dir. Çevreci Tehdit Algısı Ölçeğinin çalışmada kullanılması için gerekli izin alınmış olup ölçeğin bir örneği Ek E'de sunulmuştur.

3.1.2.5. Eğilimsel Huşu Ölçeği.

Ayrıntılar için bkz. Çalışma 1, 2.1.2.4 Eğilimsel Huşu Ölçeği. Bu çalışma kapsamında Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin Cronbach alfa değeri .91 olarak hesaplanmıştır.

3.1.3. İşlem

Çalışmanın veri toplama sürecine Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan alınan onayın ardından başlanmış olup çalışma online olarak Google Formlar aracılığıyla kolay bulunan örneklem ve kartopu yöntemi ile ulaşılan gönüllü katılımcılar ile yürütülmüştür. Katılımcılara sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği, Doğayla İlişki Ölçeği, Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği ve Eğilimsel Huşu Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların çalışmayı tamamlaması yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Araştırma verileri SPSS 21 ve AMOS yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir.

3.2. Bulgular

Bu bölümde doğaya bağlılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenlerinin sıralı aracılık etkileri incelenmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgulara geçmeden önce bazı ön analizler gerçekleştirilmiştir.

Ön analizler kapsamında öncelikle uç değerleri belirlemek amacıyla Z puanları hesaplanmış; 115, 256 ve 293 numaralı katılımcıların Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği z puanlarının

kabul edilen -3.29 ile $+3.29$ aralığının dışında kaldığı ($z = 3.38$) bulunmuştur. Bu doğrultuda söz konusu katılımcıların veri setinden çıkarılması sonucunda analizler 299 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Ardından normal dağılım varsayımının test edilmesi amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış; elde edilen tüm değerlerin -1.5 ile $+1.5$ aralığında olduğu bulunmuştur (Kline, 2016). Elde edilen bulgular, normal dağılım varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Çalışmanın hipotezlerini test etmeye yönelik temel analizlere geçmeden önce, Çalışma 1’de Türkçeye uyarlaması yapılan Eğilimsel Huşu Ölçeği’nin geçerliliğini incelemek ve tek faktörlü yapısını doğrulanmak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi de gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar modelin iyi düzeyde uyum indeks değerleri gösterdiğine işaret etmektedir ($\chi^2/df = 2.42$, GFI = 0.98, AGFI = 0.94, CFI = 0.99, ve RMSEA = 0.069). Doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilirken model uyumunu iyileştirmek amacıyla modifikasyon indeksinde önerilen ve birbirine içerik açısından benzerlik gösteren 3. ve 6. maddeler ile 4. ve 5. maddelerin hata terimleri arasında kovaryans tanımlanmıştır. Bu bulgular, Eğilimsel Huşu Ölçeği’nin tek faktörlü yapısının bu çalışmanın örneklemini için doğrulandığını göstermektedir.

3.2.1. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Ön analizlerin tamamlanmasının ardından ilk araştırma hipotezinin (H1) sınanması; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson Tekniği kullanılarak korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda yaşam doyumu ile doğaya bağlılık arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .21$, $p < .01$). Benzer şekilde yaşam doyumu puanları ile eğilimsel huşu puanları arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .30$, $p < .01$). Aynı zamanda doğaya bağlılık ve eğilimsel huşu arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunurken ($r = .55$, $p < .01$); doğaya bağlılık ile çevreci tehdit algısı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -.17$, $p < .01$). Ancak çevreci tehdit algısının yaşam

doyumunu ($r = .097$, $p = .097$) ve eğilimsel huşu ($r = .10$, $p = .10$) ile anlamlı bir ilişki göstermediği belirlenmiştir. Korelasyon analizine ilişkin tüm sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. *Yaşam Doyumu Ölçeği, Doğayla İlişki Ölçeği, Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği ve Eğilimsel Huşu Ölçeği Arası Korelasyon Katsayıları Tablosu*

	n	M	SD	1	2	3	4
1- Yaşam Doyumu	299	4.07	1.45				
2- Doğayla İlişki	299	3.73	.53	.21**			
3- Çevreci Tehdit Algısı	299	2.61	1.21	.097	-.17**		
4- Eğilimsel Huşu	299	4.73	1.33	.30**	.55**	.10	
* $p < .05$. ** $p < .01$.							

3.2.2. *Aracılık Modelinin Test Edilmesine İlişkin Bulgular*

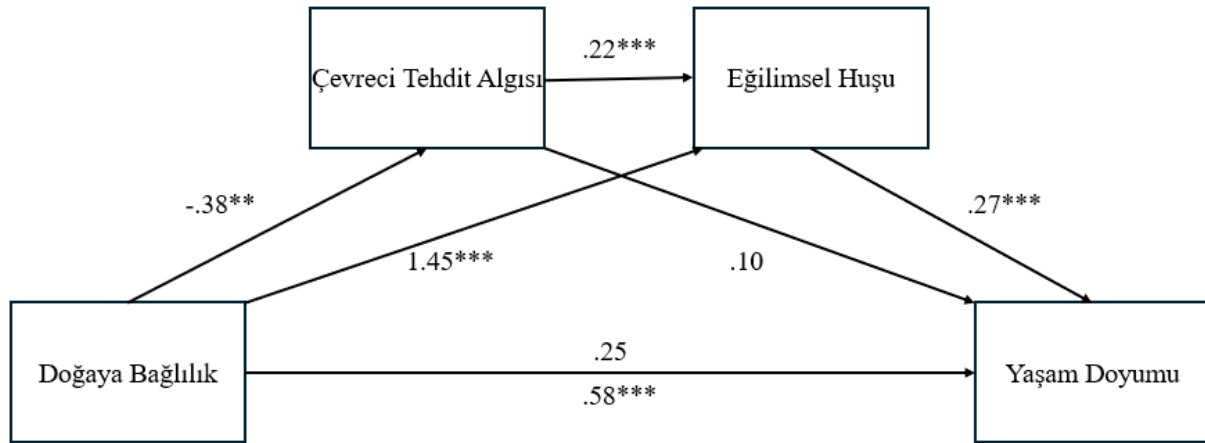
Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık rolünü test etmek (H2) amacıyla Hayes (2013) tarafından geliştirilen PROCESS makrosu Model 6 kullanılmıştır. Analizlerde 5000 bootstrap örnekleme ile %95 güven aralığı hesaplanmıştır. Modelde doğaya bağlılık bağımsız değişken (X), çevreci tehdit algısı birinci aracı değişken (M1), eğilimsel huşu ikinci aracı değişken (M2) ve yaşam doyumu bağımlı değişken (Y) olarak alınmıştır.

Sıralı aracılık analizi sonuçlarına göre doğaya bağlılığın çevreci tehdit algısını ($B = -.38$, $\beta = -.17$, %95 GA $[-.64; -.12]$) ve eğilimsel huşuyu ($B = 1.45$, $\beta = .58$, %95 GA $[1.22; 1.69]$) anlamlı biçimde yordadığı bulunmuştur. Çevreci tehdit algısının eğilimsel huşu üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur ($B = .22$, $\beta = .20$, %95 GA $[.11; .32]$). Benzer şekilde eğilimsel huşunun yaşam doyumu üzerindeki etkisi de anlamlıdır ($B = .27$, $\beta = .24$, %95 GA $[.12; .41]$). Buna karşılık doğaya bağlılığın ($B = .25$, $\beta = .09$, %95 GA $[-.12; .62]$.) ve çevreci tehdit

algısının ($B = .10$, $\beta = .08$, %95 GA $[-.03; .24]$.) yaşam doyumu üzerindeki doğrudan etkileri anlamlı bulunmamıştır. Doğaya bağlılığın yaşam doyumu üzerindeki toplam etkisi anlamlı bulunmuştur ($B = .58$, $\beta = .21$, %95 GA $[.27; .88]$).

Dolaylı etkiler incelendiğinde doğaya bağlılık → çevreci tehdit algısı → yaşam doyumu yolunun anlamlı olmadığı bulunmuştur ($B = -.04$, $\beta = -.01$, %95 GA $[-.11; .02]$). Buna karşılık doğaya bağlılık → eğilimsel huşu → yaşam doyumu yolunun anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = .39$, $\beta = .14$, %95 GA $[.15; .63]$). Ayrıca doğaya bağlılık → çevreci tehdit algısı → eğilimsel huşu → yaşam doyumu sıralı aracılık yolunun anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($B = -.02$, $\beta = -.01$, %95 GA $[-.05; -.004]$). Konuya ilişkin model Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 2. Sıralı Aracılık Modeli

3.3. Tartışma

Bu çalışmanın temel amacı doğaya bağlılık, yaşam doyumu, çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ile eğilimsel huşunun sıralı aracılık rolünün test edilmesidir.

Araştırmanın ilk hipotezi kapsamında çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen bulgular, literatür ile tutarlı olarak yaşam doyumu ve doğaya bağlılık arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğunu desteklemiştir (örn., Capaldi ve ark., 2014; Zelenski ve Nisbet, 2012; Nisbet ve ark., 2010, Grabowska-Chenczke ve ark., 2022). Bu bulgu doğa ile daha güçlü ilişkilere sahip olan katılımcıların yaşamlarından doyum alma olasılıklarının daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuç, farklı şekillerde açıklanabilir. Araştırmanın giriş bölümünde de bahsedildiği gibi insanların evrimsel geçmişi göz önüne alındığında görece yakın bir zamana kadar atalarımız hayatta kalmak ve genlerini bir sonraki nesle aktarmak için doğa ile yakın bir ilişki içinde olmalıydı. Bu nedenle doğa ile kurulan güçlü bağların adaptif faydalar sağlaması ve buna bağlı olarak yaşam doyumu ya da iyi oluş ile ilişkilendirilmiş olması mümkündür (Capaldi ve ark., 2014; Nisbet ve Zelenski, 2023; Grinde, 2012). Bu bağlantının günümüzde de devam ediyor olabileceği düşünülebilir.

Bunun yanı sıra doğayla kurulan ilişkinin bireylerin duygusal deneyimleri üzerindeki olumlu etkileri de söz konusu ilişkiyi açıklayabilir. Araştırmalar, doğaya daha güçlü bağlılık hisseden bireylerin doğal ortamlarda daha fazla zaman geçirdiğini (Mayer ve Frantz, 2004; Nisbet ve ark., 2008), bilinçli farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu (Barbaro ve Pickett, 2016) ve huşu gibi olumlu duyguları deneyimlemeye daha yatkın olduklarını göstermektedir. Buna ek olarak yüksek doğaya bağlılık düzeylerinin daha düşük kaygı (White ve ark., 2023), depresyon (Richardson ve ark., 2021) ve stres düzeyleriyle (Bakır-Demir ve ark., 2021) ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın sonuçları da eğilimsel huşu ile doğaya

bağlılık arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla doğaya bağlılığın bireylerin olumlu psikolojik deneyimlerinin artması ve olumsuz duygusal yaşantılarının azalması ile ilişkili olması, yaşam doyumu ile olumlu ilişkisini açıklayan önemli mekanizmalardan biri olarak değerlendirilebileceğine işaret etmektedir.

Benzer şekilde yaşam doyumu ile eğilimsel huşu arasında da pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu huşu duygusunu daha sık ve yoğun deneyimleyen bireylerin yaşamdan doyum alma ihtimallerinin daha yüksek olduğuna işaret eden literatür ile tutarlıdır (örn., Lv ve ark., 2024). Bu ilişki, Pozitif Duyguları Genişletme ve İnşa Etme Kuramı ile açıklanabilir (Fredrickson, 1998). Bu kurama göre sık yaşanan olumlu duygu deneyimleri insanların kalıcı kaynaklar inşa etmesini sağlayarak onların hayatta daha başarılı, mutlu ve sağlıklı olma ihtimallerini artırmakta ve dolayısıyla insanların yaşam doyumuna ve iyi oluşuna katkı sağlamaktadır (Fredrickson ve ark., 2008). Olumlu niteliğe sahip duyguların kalıcı kişisel kaynaklar inşa etme işlevi, atalarımızın hayatta kalıp genlerini sonraki nesle aktarması yönünde evrimsel açıdan adaptiftir (Fredrickson, 1998). Örneğin sosyal ilişkiler, problem çözme becerileri, genişletilmiş bir dikkat odağı ve karmaşık konuları daha iyi anlama becerisi gibi kalıcı kişisel kaynaklar ihtiyaç zamanlarında işe yarayarak hayatta kalma becerisini artırmakta rol oynayabilir (Fredrickson, 1998, Fredrickson ve ark., 2008). Benzer şekilde olumlu duyguların evrim için önemli olan süreçlerin devamlılığını sağlamak amacıyla geliştiği (Grinde, 2012) göz önüne alındığında doğaya bağlı olmanın ve kişisel kaynaklar oluşturma evrimsel amaçları gerçekleştirmek için yararlı olduğu ve bu yararı sağladığı için ise yaşam doyumu ile ödüllendirildiğini söylemek mümkündür.

Araştırma bulguları ayrıca doğaya bağlılık ile eğilimsel huşu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu; doğaya bağlılık ile çevreci tehdit algısı değişkeni arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu bulgu çalışmanın beklentisi ve önceki literatür (Ng ve ark., 2023) ile tutarlı olarak doğa ile güçlü bağ kuran katılımcıların huşu hissetme

olasılıklarının daha yüksek olduğu ve çevre yanlısı değişimleri tehdit olarak algılama olasılıklarının daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Giriş bölümünde bahsedildiği üzere doğaya bağlılık düzeyi yüksek katılımcıların çevre yanlısı davranışlarda bulunma olasılığı yüksek (Mackay ve Schmitt, 2019); yüksek çevreci tehdit algısına sahip bireylerin ise doğa ile kişisel ve duygusal bağ kurma ihtimali düşüktür (Hoffarth ve Hodson, 2015). Bu bulgular ile paralel olarak çevreci tehdit algısı yüksek bireylerin kendilerini doğanın bir parçası olarak görmekte zorlandığı ve doğaya bağlılıklarının düşük olduğu öne sürülebilir. Sonuç olarak doğa ile ilişkileri zayıf olan bireylerin çevre yanlısı değişimleri daha tehdit edici bir çerçevede değerlendireceği düşünülebilir. Farklı şekilde ifade edilecek olursa doğaya bağlılık düzeyleri yüksek olan bireylerin doğayı benliklerinin bir parçası olarak görme ihtimallerinin yüksek olduğu ve dolayısıyla doğayı koruma yönünde atılan adımları tehdit olarak algılama ihtimallerinin ise düşük olduğu söylenebilir. Farklı bir açıklama ise doğaya daha güçlü bağlılık hisseden bireylerin çevre yanlısı değişimler ile ekonomik gelişme ya da mevcut yaşam biçimini birbirini dışlayan hedefler olarak görme eğilimlerinin daha düşük olması olabilir. Doğaya bağlılığı yüksek bireyler çevre koruma ile ekonomik gelişmenin bir arada mümkün olabileceğini düşünürken doğaya bağlılığı düşük bireyler çevreci politikaların ekonomik refah veya geleneksel yaşam biçimi pahasına gerçekleşeceğini düşünerek bu değişimleri daha tehdit edici algılıyor olabilirler. Bu olası bilişsel mekanizmanın gelecekte yapılacak araştırmalarda doğrudan incelenmesi yararlı olacaktır. Araştırmanın beklentisinden farklı olarak çevreci tehdit algısı değişkenin yaşam doyumu ve eğilimsel huşu ile anlamlı bir ilişki göstermediği bulunmuştur. Bu bulgunun olası nedenleri ve çevreci tehdit algısının model içerisindeki rolü sıralı aracılık analizine ilişkin sonuçlar kapsamında aşağıda tartışılmıştır.

Yukarıda bahsedilen korelasyon analizlerinde çevreci tehdit algısı ile eğilimsel huşu arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemesine karşın, sıralı aracılık analizinde çevreci tehdit algısının eğilimsel huşuyu pozitif ve anlamlı yönde yordadığı bulunmuştur. Bu durum,

regresyon temelli analizlerde diğer değişkenlerin etkilerinin kontrol edilmesiyle birlikte çevreci tehdit algısının eğilimsel huşu üzerindeki özgün etkisinin ortaya çıkmış olabileceğini düşündürmektedir (bkz., Aloe, 2013; Cooksey, 2020). Elde edilen bulgular genel olarak beklentilerle tutarlı olsa da çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu arasındaki ilişkinin pozitif olması bu çalışma için beklenmedik bir bulgudur. Zhao ve arkadaşları (2018), eğilimsel huşu ile sosyal baskınlık yönelimi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve sosyal baskınlık yöneliminin eğilimsel huşu ile çevre yanlısı davranışlar arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını göstermiştir. Buna göre huşu duygusunu daha yoğun deneyimleyen bireylerin sosyal baskınlık yönelimleri azalmakta, bu durum ise çevre yanlısı davranışlarda bulunma olasılıklarını artırmaktadır. Aynı araştırmanın deneysel bulguları da huşu deneyiminin sosyal baskınlık yönelimini azaltarak çevre yanlısı davranış niyetini artırdığını ortaya koymuştur (Zhao ve ark., 2018). Bu bulgular, huşu deneyimlerinin bireylerin politik hiyerarşilerden uzaklaşmasında rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Benzer şekilde Pozitif Duyguları Genişletme ve İnşa Etme Kuramına göre tehdit gibi negatif duygular bireylerin bakış açısını daraltarak onları evrimsel açıdan işlevsel ve adaptif olan tehlike veya tehdit karşısında hayatta kalma şansını artıran hızlı ve kararlı davranışlarda bulunmaya yönlendirir. Bunun aksine huşu gibi pozitif duygular insanların bakış açılarını genişleterek onları kalıpların dışında düşünmeye yönlendirmektedir (Fredrickson, 1998; Fredrickson ve ark., 2008). Bu bulgunun olası bir açıklaması, huşu duygusunun doğası ve katılımcıların huşu deneyimlerini nasıl yaşadıkları ile ilişkili olabilir. Huşu çoğunlukla olumlu bir duygu olarak ele alınmakla birlikte, deneyimlenen uyarının niteliğine ve bağlama bağlı olarak tehdit unsurları da içerebilmektedir. Nitekim bazı çalışmalarda huşunun olumlu özellikler taşıyan deneyimlerin yanı sıra, korku, endişe ve güçsüzlük hissi içeren tehdit temelli biçimlerinin de bulunabileceği gösterilmiştir (Gordon ve ark., 2016). Bu doğrultuda, mevcut çalışmada elde edilen bulgu tehdit temelli huşu literatürü çerçevesinde değerlendirilebilir; katılımcılar huşu deneyimlerini kısmen tehdit temelli

özellikler taşıyan bir biçimde yaşamış olabilirler. Bununla birlikte, mevcut çalışmada deneyimlenen huşunun niteliği (olumlu veya tehdit temelli özellikleri) doğrudan ölçülmediğinden, bu açıklamanın gelecekteki araştırmalar tarafından sınanması gerekmektedir.

Bununla birlikte, çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu arasındaki pozitif ilişki yalnızca kuramsal bir mekanizmayı değil, istatistiksel bir durumu da yansıtıyor olabilir. Nitekim korelasyon analizlerinde çevreci tehdit algısı ile eğilimsel huşu arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, bu ilişkinin yalnızca regresyon temelli sıralı aracılık analizinde ortaya çıkması, söz konusu bulgunun bir baskılama (suppression) etkisinden kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle doğaya bağlılık ile eğilimsel huşu arasındaki yüksek ilişki nedeniyle, regresyon analizinde bu iki değişkenin ortak varyansı kontrol edildiğinde eğilimsel huşunun yalnızca doğaya bağlılık tarafından açıklanmayan artık (residual) varyansı kalmaktadır. Bu durumda çevreci tehdit algısı, huşunun artık varyansı ile beklenmedik biçimde pozitif ilişki göstermiş olabilir (bkz., Aloe, 2013). Ayrıca araştırma örnekleminin büyük ölçüde yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşması ve doğaya bağlılık puanlarının görece dar bir aralıkta değişmesi de elde edilen ilişkinin ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Sınırlı varyans, değişkenler arasındaki ilişkilerin regresyon modellerinde beklenmedik biçimde değişmesine neden olabilmektedir (bkz., Aloe, 2013; Cooksey, 2020). Bu nedenle söz konusu ilişkinin gelecekte farklı örneklem ve alternatif modeller kullanılarak yeniden sınanması yararlı olabilir.

Dolaylı etkiler incelendiğinde, doğaya bağlılık → çevreci tehdit algısı → yaşam doyumu yolunun anlamlı olmadığı bulunurken; doğaya bağlılık → eğilimsel huşu → yaşam doyumu yolunun anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bulgular yaşam doyumu ve doğaya bağlılık arasındaki ilişkide eğilimsel huşunun önemli bir aracı rol üstlendiğini; çevreci tehdit algısının ise yaşam doyumu üzerinde tek başına etkili bir mekanizma olmadığını düşündürmektedir. Nitekim korelasyon analizlerinde de çevreci tehdit algısı ile yaşam doyumu arasında anlamlı

bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum, bireylerin çevre yanlısı değişimleri tehdit edici olarak algılamalarının yaşamlarından duydukları genel memnuniyeti doğrudan etkilemeyebileceğine işaret etmektedir. Yaşam doyumu bireyin yaşamını bütüncül biçimde değerlendirmesini içeren geniş kapsamlı bilişsel bir yapı olduğundan (Diener ve ark., 1985), çevreci tehdit algısı gibi spesifik bir değerlendirme yaşam doyumuna doğrudan yansımamış olabilir. Bununla birlikte, bulgular doğa ile güçlü ilişkiler kuran bireylerin huşu deneyimlemeye daha yatkın olabileceğini ve deneyimlenen huşu duygusunun katılımcıların yaşam doyumunu artırmada önemli bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın giriş bölümünde de belirtildiği üzere, doğaya bağlılık düzeyi yüksek bireyler kendilerini doğanın bir parçası olarak görmekte ve doğal çevre ile daha güçlü duygusal bağlar kurmaktadır. Bu durum bireylerin doğanın büyüklüğü, karmaşıklığı ve güzelliği karşısında huşu deneyimleme olasılıklarını artırabilmektedir. Nitekim önceki araştırmalar da doğaya bağlılığın huşu deneyimleme ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (örn., Ng ve ark., 2023). Huşu duygusunun ise bireylerin dikkatlerini gündelik kaygı ve sorunlardan uzaklaştırarak olaylara daha geniş bir perspektiften bakmalarını sağladığı ve olumlu psikolojik deneyimleri desteklediği öne sürülmektedir (Fredrickson, 1998; Gordon ve ark., 2016; Rudd ve ark., 2012). Bu nedenle, doğayla güçlü bağlar kuran bireylerin huşu duygusunu daha sık deneyimleme eğiliminde olmaları ve buna bağlı olarak yaşamlarını daha olumlu değerlendirmeleri beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Huşu duygusunun bireylerin bakış açılarını genişleterek dikkatlerini kendilerinden daha büyük ve kapsayıcı yapılara yöneltmesi; aynı zamanda olumlu psikolojik, sosyal ve bilişsel kaynakların oluşumuna katkıda bulunması göz önüne alındığında, bu duygusal deneyimin yaşam doyumunu desteklemesi anlaşılır görünmektedir. Elde edilen bu bulgu, doğaya bağlılığın yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin yalnızca bireylerin doğayla kurdukları ilişkinin kendisiyle değil, bu ilişkinin ortaya çıkardığı olumlu duygusal deneyimler aracılığıyla da açıklanabileceğine işaret etmektedir. Aynı zamanda, yaşam doyumunu desteklemeye yönelik doğa temelli psikolojik

müdahalelerde huşu deneyimlerinin teşvik edilmesinin veya bu deneyimlere daha fazla yer verilmesinin önemli olabileceği düşünülmektedir.

Bulgular, araştırmanın temel beklentisinden farklı olarak doğaya bağlılık → çevreci tehdit algısı → eğilimsel huşu → yaşam doyumu sıralı aracılık yolunun anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu bulgunun çalışmanın önceki bulguları ile tutarlı olduğu ve çevreci tehdit algısının model içinde aracı bir rol oynamadığı söylenebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, çevreci tehdit algısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki anlamlı değildir. Bu durum, iki değişkenin temsil ettiği yapıların farklı düzeylerde işleyiş göstermesiyle açıklanabilir. Mevcut çalışmada ele alınan doğaya bağlılık, eğilimsel huşu ve yaşam doyumu, bireylerin kişisel deneyimlerini ve öznel değerlendirmelerini yansıtan bireysel düzeyde değişkenlerdir. Buna karşılık, çevreci tehdit algısı; çevreciler ve çevre yanlısı sosyal değişimlere ilişkin tehdit değerlendirmelerini içeren, gruplararası ilişkiler ve ideolojik yönelimlerle ilişkili bir yapıdır (Hoffarth ve Hodson, 2015). Bu doğrultuda, doğaya bağlılığın artmasıyla çevreci bireylere ve çevre yanlısı değişimlere yönelik tehdit algısının ve bu değişimlerin ekonomik ya da geleneksel düzen üzerindeki olası sonuçlarına ilişkin kaygıların azalması beklenebilir. Bununla birlikte, ideolojik ve politik değerlendirmeler bireylerin yaşamlarını genel olarak nasıl değerlendirdiklerinden farklı bir psikolojik düzlemde işlediği için, çevreci tehdit algısının yaşam doyumunu doğrudan yordamamış olması beklenen bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, çevreci tehdit algısının yaşam doyumu ile anlamlı bir ilişki göstermemesinde, bu değişkenin ölçeğin geliştirilme amacıyla da uyumlu olarak (Hoffarth ve Hodson, 2015) bireysel psikolojik süreçlerden ziyade politik ve ideolojik yönelimleri yansıtmasının etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Mevcut çalışmada, politik ideoloji, sosyal baskınlık yönelimi veya sağ kanat otoriterliği gibi çevreci tehdit algısıyla ilişkili olabilecek ideolojik değişkenler kontrol edilmemiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda bu değişkenlerin modele dahil edilmesi, çevreci tehdit algısının yaşam doyumu ve diğer psikolojik değişkenlerle olan

ilişkilerinin daha kapsamlı ve sağlıklı biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Ek olarak, doğaya bağlılığın ve çevreci tehdit algısının yaşam doyumu üzerindeki doğrudan etkileri anlamlı bulunmazken, doğaya bağlılığın yaşam doyumu üzerindeki toplam etkisi anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, doğaya bağlılığın yaşam doyumu üzerindeki etkisinin doğrudan bir etkiden çok dolaylı yollar aracılığıyla ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, doğaya bağlılık bireylerin yaşam doyumunu doğrudan artırmaktan ziyade, bireylerin duygusal deneyimlerini ve psikolojik süreçlerini etkileyerek yaşam doyumuna bir katkıda bulunuyor olabilir.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular doğaya bağlılığın yaşam doyumuna katkısında huşu deneyiminin olası bir psikolojik mekanizma olarak rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, doğayla kurulan bağı güçlendirmeye yönelik müdahale yaklaşımlarının bireylerin huşu deneyimlerini destekleyerek yaşam doyumuna olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir. Uygulama açısından bakıldığında ise, bireylerin doğal çevreyle etkileşimlerini artıran programlar, doğa temelli etkinlikler ve doğada geçirilen zamanı teşvik eden müdahaleler, olumlu huşu deneyimlerinin desteklenmesine ve bu yolla yaşam doyumunun geliştirilmesine katkı sağlayabilecek yaklaşımlar olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın güçlü yönlerinden biri, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenlerinin aracılık rolleri açısından incelemesidir. Çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun aynı model içerisinde değerlendirilmesinin, söz konusu değişkenlerin yaşam doyumu ile ilişkilerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Örneğin, bu sayede bir önceki paragrafta belirtildiği üzere, doğayla kurulan bağı güçlendirmeye yönelik müdahale yaklaşımları aracılığıyla bireylerin huşu deneyimlerinin desteklenmesinin, yaşam doyumuna olumlu katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Bununla birlikte, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, ölçeklerin tüm katılımcılara aynı sırayla uygulanması olası bir sıralama etkisine yol açmış olabilir. Ayrıca, araştırmada tehdit temelli huşu deneyiminin ölçülmemiş olması, elde edilen bazı bulguların yorumlanmasını güçleştiren önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Gelecekteki araştırmalarda huşunun olumlu ve tehdit temelli boyutlarının birlikte ele alınması, huşu deneyiminin yaşam doyumu üzerindeki rolünün daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

İkinci olarak, araştırmanın ilişkisel tasarımı değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler hakkında kesin çıkarımlar yapılmasını engellemektedir. Gelecekte gerçekleştirilecek boylamsal ve deneysel çalışmaların, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve altında yatan psikolojik mekanizmalar hakkında daha güçlü kanıtlar sunacağı düşünülmektedir. Özellikle doğaya bağlılığı artırmaya yönelik müdahalelerin huşu deneyimleri ve yaşam doyumu üzerindeki etkilerinin deneysel olarak incelenmesi, alana önemli katkılar sağlayabilir.

Son olarak, araştırma örnekleminin kadın ağırlıklı ve yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşması ile doğaya bağlılık düzeylerinde gözlenen sınırlı varyans, bulguların farklı örneklemlemlere genellenebilirliği açısından dikkate alınması gereken sınırlılıklardır.

4.SONUÇ

Sonuç olarak bu tez kapsamında gerçekleştirilen iki çalışma, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin anlaşılmasına önemli katkılar sunmuştur. İlk çalışmada, Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu gösterilmiş; Türkçe literatüre huşu kavramını değerlendirmeye yönelik güçlü bir ölçüm aracının kazandırılmasına katkı sağlanmıştır. Bu doğrultuda, gelecekte Türkiye'de gerçekleştirilecek huşu araştırmalarının yaygınlaşmasına ve huşu duygusunun farklı psikolojik değişkenlerle ilişkilerinin daha kapsamlı biçimde incelenmesine olanak sağlanabileceği düşünülmektedir. İkinci çalışmada ise doğaya bağlılığın yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve bu ilişkide eğilimsel huşunun önemli bir aracılık rolü üstlendiği bulunmuştur. Elde edilen bulgular, doğayla kurulan güçlü ilişkinin bireylerin psikolojik iyi oluşuna katkı sağlayabileceğini ve bu süreçte huşu gibi olumlu duygusal deneyimlerin önemli psikolojik mekanizmalardan biri olabileceğini göstermektedir.

5. KAYNAKÇA

- Akın, A., Akın, U., Turan, M. E., Kaya, Ç. ve Altundağ, Y. (2014). The validity and reliability of the Turkish version of the Dispositional Positive Emotion Scales. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 78-81. [dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.158](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.158)
- Aloe, A. M. (2013). An Empirical investigation of partial effect sizes in Meta-Analysis of Correlational Data. *The Journal of General Psychology*, 141(1), 47–64. <https://doi.org/10.1080/00221309.2013.853021>
- Bakir-Demir, T., Berument, S. K., & Akkaya, S. (2021). Nature connectedness boosts the bright side of emotion regulation, which in turn reduces stress. *Journal of Environmental Psychology*, 76, 101642. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101642>
- Barbaro, N., & Pickett, S. M. (2016). Mindfully green: Examining the effect of connectedness to nature on the relationship between mindfulness and engagement in pro-environmental behavior. *Personality and Individual Differences*, 93, 137–142. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.05.026>
- Capaldi, A. a. C., Dopko, L. L. R., & Zelenski, J. M. (2014). The relationship between nature connectedness and happiness: a meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 5. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00976>
- Capstick, S., Nash, N., Whitmarsh, L., Poortinga, W., Hagger, P., & Brügger, A. (2022). The connection between subjective wellbeing and pro-environmental behaviour: Individual and cross-national characteristics in a seven-country study. *Environmental Science & Policy*, 133, 63–73. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2022.02.025>

- Cooksey, R. W. (2020). Multiple regression & prediction. In *Correlational Statistics for Characterising Relationships. In: Illustrating Statistical Procedures: Finding Meaning in Quantitative Data* (pp. 175–191). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2537-7_6
- Çakır, B., Karaarslan, G., Şahin, E., & Ertepinar, H. (2015). Adaptation of Nature Relatedness Scale To Turkish. *Elementary Education Online*, 14(4), 1370-1383.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Dong, X., & Geng, L. (2022). The role of mindfulness and meaning in life in adolescents' dispositional awe and life satisfaction: the broaden-and-build theory perspective. *Current Psychology*, 42(33), 28911–28924. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03924-z>
- Durak, M., Senol-Durak, E., & Gencoz, T. (2010). Psychometric properties of the Satisfaction with Life Scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults. *Social Indicators Research*, 99(3), 413–429. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9589-4>
- Fergusson, D., McLeod, G., Horwood, L., Swain, N., Chapple, S., & Poulton, R. (2015). Life satisfaction and mental health problems (18 to 35 years). *Psychological Medicine*, 45(11), 2427-2436. doi:10.1017/S0033291715000422
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using spss third edition*. SAGE Publications Ltd.

- Fredrickson, B. L. (1998). What good are positive emotions? *Review of General Psychology*, 2(3), 300–319. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.300>
- Fredrickson, B. L., Cohn, M. A., Coffey, K. A., Pek, J., & Finkel, S. M. (2008). Open hearts build lives: Positive emotions, induced through loving-kindness meditation, build consequential personal resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1045–1062. <https://doi.org/10.1037/a0013262>
- Gordon, A. M., Stellar, J. E., Anderson, C. L., McNeil, G. D., Loew, D., & Keltner, D. (2016). The dark side of the sublime: Distinguishing a threat-based variant of awe. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(2), 310–328. <https://doi.org/10.1037/pspp0000120>
- Grabowska-Chenczke, O., Wajchman-Świtalska, S., & Woźniak, M. (2022). Psychological Well-Being and Nature Relatedness. *Forests*, 13(7), 1048. <https://doi.org/10.3390/f13071048>
- Grinde, B. (2012). The Biology of happiness. In *SpringerBriefs in well-being and quality of life research*. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-4393-9>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.
- Hoffarth, M. R., & Hodson, G. (2015). Green on the outside, red on the inside: Perceived environmentalist threat as a factor explaining political polarization of climate change. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 40–49. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.11.002>

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2023). *AR6 Synthesis Report: Summary for Policymakers*. *Headline Statements*.

<https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/resources/spm-headline-statements>

Kaida, N., & Kaida, K. (2015). Pro-environmental behavior correlates with present and future subjective well-being. *Environment Development and Sustainability*, 18(1), 111–127. <https://doi.org/10.1007/s10668-015-9629-y>

Kaplan, B., Miller, E. G., & Iyer, E. S. (2023). Shades of awe: The role of awe in consumers' pro-environmental behavior. *Journal of Consumer Behaviour*, 23(2), 540–555. <https://doi.org/10.1002/cb.2223>

Kellert, S. R., & Wilson, E. O. (1993). The biophilia hypothesis. In *Island Press eBooks*. <https://islandpress.org/books/biophilia-hypothesis#desc>

Keltner, D., & Haidt, J. (2003). Approaching awe, a moral, spiritual, and aesthetic emotion. *Cognition & Emotion*, 17(2), 297–314. <https://doi.org/10.1080/02699930302297>

Kesebir, S., & Kesebir, P. (2017). A growing disconnection from nature is evident in cultural products. *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 258–269. <https://doi.org/10.1177/1745691616662473>

Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). New York: Guilford Press.

Liu, J., Huo, Y., Wang, J., Bai, Y., Zhao, M., & Di, M. (2022). Awe of nature and well-being: Roles of nature connectedness and powerlessness. *Personality and Individual Differences*, 201, 111946. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111946>

- Liu, J., Huo, Y., Wang, J., Du, Y., & Li, X. (2025). Influence of positive and threatening awe on pro-environmental behavior: The mediating role of connection to nature. *Behavioral Sciences*, 15(5), 686. <https://doi.org/10.3390/bs15050686>
- Lombardo, P., Jones, W., Wang, L., Shen, X., & Goldner, E. M. (2018). The fundamental association between mental health and life satisfaction: results from successive waves of a Canadian national survey. *BMC Public Health*, 18(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5235-x>
- Lucas E, R., & Diener, E. (2009). Personality and Subjective Well-Being. In *Social indicators research series* (pp. 75–102). https://doi.org/10.1007/978-90-481-2350-6_4
- Ly, Y., Xu, Q., Tang, Q., Tao, Y., Zhang, C., & Liu, X. (2024). The unique role of meaning in life in the relationships between trait awe, subjective well-being, and prosocial tendency: A network analysis. *PsyCh Journal*. <https://doi.org/10.1002/pchj.733>
- Mackay, C. M., & Schmitt, M. T. (2019). Do people who feel connected to nature do more to protect it? A meta-analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 65, 101323. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.101323>
- Martin, L., White, M. P., Hunt, A., Richardson, M., Pahl, S., & Burt, J. (2020). Nature contact, nature connectedness and associations with health, wellbeing and pro-environmental behaviours. *Journal of Environmental Psychology*, 68, 101389. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101389>
- Mayer, F. S., Frantz, C. M., Bruehlman-Senecal, E., & Dolliver, K. (2008). Why is nature beneficial? *Environment and Behavior*, 41(5), 607–643. <https://doi.org/10.1177/0013916508319745>

- Mayer, F., & Frantz, C. M. (2004). The connectedness to nature scale: A measure of individuals' feeling in community with nature. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 503–515. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.10.001>
- Ng, S. T., Leung, A. K., & Chan, S. H. M. (2023). Through the lens of a naturalist: How learning about nature promotes nature connectedness via awe. *Journal of Environmental Psychology*, 92, 102069. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102069>
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2008). The nature relatedness scale. *Environment and Behavior*, 41(5), 715–740. <https://doi.org/10.1177/0013916508318748>
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2010). Happiness is in our Nature: Exploring Nature Relatedness as a Contributor to Subjective Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, 12(2), 303–322. <https://doi.org/10.1007/s10902-010-9197-7>
- Nisbet, E.K., Zelenski, J.M. (2023). Nature Relatedness and Subjective Well-Being. In: Maggino, F. (eds) Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_3909
- Richardson, M., Passmore, H., Lumber, R., Thomas, R., & Hunt, A. (2021). Moments, not minutes: The nature-wellbeing relationship. *International Journal of Wellbeing*, 11(1), 8–33. <https://doi.org/10.5502/ijw.v11i1.1267>
- Rudd, M., Vohs, K. D., & Aaker, J. (2012). Awe expands people's perception of time, alters decision making, and enhances Well-Being. *Psychological Science*, 23(10), 1130–1136. <https://doi.org/10.1177/0956797612438731>

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Schmitt, M. T., Aknin, L. B., Axsen, J., & Shwom, R. L. (2017). Unpacking the relationships between pro-environmental behavior, life satisfaction, and perceived ecological threat. *Ecological Economics*, 143, 130–140. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.07.007>
- Schoemann, A. M., Boulton, A. J., & Short, S. D. (2017). Determining power and sample size for simple and complex mediation models. *Social Psychological and Personality Science*, 8, 379-386.
- Schultz, P. W. (2001). The Structure Of Environmental Concern: Concern For Self, Other People, And The Biosphere. *Journal of Environmental Psychology*, 21(4), 327–339. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0227>
- Shiota, M. N., Keltner, D., & John, O. P. (2006). Positive emotion dispositions differentially associated with Big Five personality and attachment style. *The Journal of Positive Psychology*, 1(2), 61–71. <https://doi.org/10.1080/17439760500510833>
- Siahpush, M., Spittal, M. J., & Singh, G. K. (2008). Happiness and life satisfaction prospectively predict Self-Rated health, physical health, and the presence of limiting, Long-Term health conditions. *American Journal of Health Promotion*, 23(1), 18–26. <https://doi.org/10.4278/ajhp.061023137>
- Solak, N., Uluğ, Ö. M., Kanık, B., & Chayinska, M. (2024). “Don’t ruin the balance of nature”: The roles of threat-based awe and positive awe in support for environmental policies. Manuscript in preparation.

- Stehl, P., White, M. P., Vitale, V., Pahl, S., Elliott, L. R., Fian, L., & Van Den Bosch, M. (2024). From childhood blue space exposure to adult environmentalism: The role of nature connectedness and nature contact. *Journal of Environmental Psychology*, 93, 102225. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102225>
- Stephan, W. S., & Stephan, C. W. (2013). An Integrated threat Theory of prejudice. In *Psychology Press eBooks* (pp. 33–56). <https://doi.org/10.4324/9781410605634-7>
- Suárez-Varela, M., Guardiola, J., & González-Gómez, F. (2014). Do pro-environmental behaviors and awareness contribute to improve subjective well-being? *Applied Research in Quality of Life*, 11(2), 429–444. <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9372-9>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2006). *Using multivariate statistics (5th edition)*. In Allyn & Bacon, Inc. eBooks. <https://dl.acm.org/citation.cfm?id=1213888>
- Tam, K. (2013). Concepts and measures related to connection to nature: Similarities and differences. *Journal of Environmental Psychology*, 34, 64–78. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.01.004>
- Toy Kaplan G. (2021). *Yetkeciliğin ve Sosyal Baskınlık Yöneliminin Çevrecilikle İlişkisinde Tehdit Algısı ve Psikolojik Mesafenin Rolü* (Tez No 829188) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Tuna, M. (2007). Türkiye'de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 141 - 181.
- White, M. E., Hamlin, I., Butler, C. W., & Richardson, M. (2023). The Joy of birds: the effect of rating for joy or counting garden bird species on wellbeing, anxiety, and nature

- connection. *Urban Ecosystems*, 26(3), 755–765. <https://doi.org/10.1007/s11252-023-01334-y>
- White, M. P., Alcock, I., Wheeler, B. W., & Depledge, M. H. (2013). Would you be happier living in a greener urban area? A Fixed-Effects analysis of panel data. *Psychological Science*, 24(6), 920–928. <https://doi.org/10.1177/0956797612464659>
- Wilson, E. O. (1984). Biophilia. In *Harvard University Press eBooks*. <https://doi.org/10.4159/9780674045231>
- Zelenski, J. M., & Nisbet, E. K. (2012). Happiness and feeling connected. *Environment and Behavior*, 46(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/0013916512451901>
- Zhao, H., Zhang, H., Xu, Y., Lu, J., & He, W. (2018). Relation between awe and environmentalism: the role of social dominance orientation. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02367>
- Zhao, H., Zhang, H., Xu, Y., He, W., & Lu, J. (2019). Why are people high in dispositional awe happier? The roles of meaning in life and materialism. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01208>

6. EKLER

6.1. Ek A

Demografik Bilgi Formu

Lütfen tüm soruları dikkatlice okuyarak sizin için uygun olanın yanına (X) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek () Diğer () Belirtmek istemiyorum ()

2. Yaşınız:

3. Eğitim durumunuz: İlkokul () Ortaokul () Lise ()

Üniversite ()Yüksek lisans () Doktora ()

4. Öğrenci misiniz Evet () Hayır ()

Yanıtınız Evet ise,

a- Eğitim gördüğünüz üniversiteyi belirtiniz:

b- Öğrencisi olduğunuz bölümü belirtiniz:

c- Öğrencisi olduğunuz sınıfı belirtiniz:

5. Annenizin eğitim durumu İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()Yüksek lisans ()

Doktora ()

6. Babanızın eğitim durumu İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()Yüksek lisans ()

Doktora ()

7. Çevrenizle karşılaştırdığınızda sosyoekonomik düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Düşük () Düşük Orta () Orta () Orta Yüksek () Yüksek ()

8. Tanılı olan herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı? Evet () Hayır ()

Yanıtınız evet ise,

a- Hastalığınızı belirtiniz:.....

b- Ruh sağlığınız için herhangi ilaç kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()

9. Genellikle bir hafta içinde doğada (park, orman, deniz kenarı, kır vb.) ne kadar zaman geçirirsiniz? Dakika olarak belirtiniz.

.....

10. Doğal ortamlarda (örneğin ormanda yürüyüş, doğa gezileri, göl/nehir/deniz kenarı) bulunma sıklığınızı işaretleyiniz

Hiç () Nadiren isterim () Ara sıra isterim () Sık sık isterim () Her zaman isterim ()

11. Doğaya ne sıklıkla çıkmak istersiniz?

Hiç istemem () Nadiren () Ara sıra () Sık sık () Her zaman ()

12. Yaşadığınız çevredeki doğal alanlara ulaşım kolaylığını nasıl değerlendirirsiniz?

Çok zor () Zor () Ne zor ne kolay () Kolay () Çok kolay ()

6.2. Ek B

HuŖu lmeye Yönelik Maddeler leği

Son zamanlarda doğayla ilgili olarak aŖaęıdaki duyguları ne ölçüde hissettiğinizi lütfen belirtiniz: (1 = Hiç, 7 = çok fazla)

	Hiç	çok az	Az	Ne az ne çok	Biraz fazla	Fazla	ok Fazla
1- Doğanın gücü bende büyük bir hayranlık uyandırıyor.	1	2	3	4	5	6	7
2- Doğanın gücü karŖısında bylenmiŖ hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
3- Doğanın gücü karŖısında dehŖete dŖyorum.	1	2	3	4	5	6	7
4- Doğanın gücü karŖısında korkuyla karıŖık saygı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7

6.1. Ek C

Eğilimsel Huşu Ölçeği

Aşağıdaki ölçekte bulunan her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi (gerçek duygu ve düşüncenizi) en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz dereceyi/rakamı işaretleyiniz.

Huşu: Doğal olaylara (gün batımı, fırtına), güçlü bireylere (karizmatik liderler) veya sanata (müzik) karşı hissedilebilen huşu şaşkınlık ve aynı zamanda korku da içerebilen pozitif/olumlu bir duygudur.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1- Sıklıkla huşu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
2- Etrafımda güzellikleri görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
3- Neredeyse her gün hayret duygusu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
4- Çevremdeki nesnelerde sık sık örüntüler ararım.	1	2	3	4	5	6	7
5- Doğanın güzelliğini görme konusunda birçok fırsatım olur.	1	2	3	4	5	6	7
6- Dünya hakkındaki anlayışımı sınavan deneyimler ararım.	1	2	3	4	5	6	7

6.2. Ek D

Doğayla İlişki Ölçeği

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeye katılım durumunuzu gösteren seçeneklerden birini işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Kötü havada bile dışarıda olmayı severim.	1	2	3	4	5
2. Bazı türlerin nesli devam etmese de olur.	1	2	3	4	5
3. İnsanların doğal kaynakları istedikleri gibi kullanma hakları vardır.	1	2	3	4	5
4. İdeal tatil yerim uzak, el değmemiş bir doğa alanıdır.	1	2	3	4	5
5. Davranışlarımın çevreyi nasıl etkilediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
6. Toprakla uğraşmaktan ve ellerimi kirletmekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
7. Doğaya ve çevreye bağlılığım ruhumun bir parçasıdır.	1	2	3	4	5
8. Çevre sorunlarının farkındayım.	1	2	3	4	5
9. Nerede olursam olayım yabani hayat ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
10. Doğal alanlara sık gitmem.	1	2	3	4	5
11. Çevre konusunda ne yaparsam yapayım dünyanın öteki yerlerindeki problemlere çözüm olmayacaktır.	1	2	3	4	5
12. Kendimi doğanın bir parçası olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
13. Medeniyetten uzak, ormanın derinliklerinde olma düşüncesi beni korkutur.	1	2	3	4	5
14. Doğa ile ilgili hislerim yaşam tarzımı etkilemez.	1	2	3	4	5
15. Hayvanlar ve bitkiler insanlardan daha az haklara sahip olmalıdır.	1	2	3	4	5
16. Şehrin ortasında bile etrafımdaki doğayı fark ederim.	1	2	3	4	5
17. Doğa ile ilişkim benliğimin önemli bir parçasıdır.	1	2	3	4	5

18. Doğayı koruma çalışmaları gereksizdir, çünkü doğa insanların yol açtığı sorunlara karşı kendini yenileyecek kadar güçlüdür.	1	2	3	4	5
19. İnsan dışındaki canlıların durumu, insanoğlunun geleceğinin bir göstergesidir.	1	2	3	4	5
20. Hayvanların çektiği acıları umursarım.	1	2	3	4	5
21. Dünyaya ve canlıların tümüne oldukça bağlıyım.	1	2	3	4	5

6.3. Ek E

Çevreci Tehdit Algısı Ölçeği

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi o ifadenin yanında yer alan rakamlardan birini işaretleyerek belirtiniz. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur, önemli olan sizin ne düşündüğünüzdür. Hiçbir ifadeyi atlamamanız ve ifadeleri samimiyetle değerlendirmeniz son derece önemlidir.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1- Çevreciliğin yükselişi ülkemizin kültürel örf ve adetlerine tehdit oluşturmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
2- Ülkemize özgü önemli gelenekler, çevreciliğin yükselişi nedeniyle yok olmaya yüz tutmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
3- Doğal kaynakları kullanmak, kültürel alışkanlıklarımızın ve kimliğimizin bir parçasıdır ve bazı insanlar buna daha çok saygı duymalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4- Çevreciler, doğal kaynakları kullanmayı da içinde barındıran geleneksel örf ve adetlerimize karşı daha çok saygılı olmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
5- Önemli aile gelenekleri ve kutlamaları, çevrecilerin varlığı nedeniyle giderek bozulmakta ve yok olmaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
6- Çevrecilik Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7
7- Çevreci hareket, yerel ve ulusal siyasete çok fazla müdahil olmaktadır (karışmaktadır).	1	2	3	4	5	6	7

8- Günümüzde insanlar, altyapı ve ekonomik büyüme söz konusu olunca, çevreci bir azınlığın isteklerine çok fazla kulak vermektedirler.	1	2	3	4	5	6	7
9-Eğer çevrecileri dinlersek Türkiye ekonomisi gücünü koruyamayacaktır.	1	2	3	4	5	6	7
10- Türkiye’de gecesini gündüzüne katıp çalışan insanlar, çevrecilerden olumsuz bir şekilde etkilenmektedir.	1	2	3	4	5	6	7
11-Eğer Türkiye’nin ekonomik açıdan rekabetçi olmasını istiyorsak çevrecileri çok fazla dikkate almamalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
12- Eğer Türkiye’de hükümet çevreyi korumak için değişiklikler yaparsa diğer ülkeler çevreyi kirletmeye devam edecek ve ekonomik avantaj kazanacaklardır.	1	2	3	4	5	6	7

6.4. Ek F

Aydınlatılmış Onam Formu (Çalışma 1)

Sayın gönüllü,

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji bölümünde yüksek lisans öğrenimi görmekte olan Nagehan Yoldaş tarafından, Prof. Dr. Derya Hasdağ danışmanlığında yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasını yapmak ve ölçeğin geçerlilik-güvenirlilik özelliklerini incelemektir.

Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma kapsamında sizden demografik bilgiler ile birlikte bazı psikolojik ölçekleri yanıtlamanız beklenmektedir. Araştırma yaklaşık 5-10 dakika sürecektir. Araştırmaya katılımınız için herhangi bir ücret ödenmeyecek, sizden de herhangi bir ödeme talep edilmeyecektir. Verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçla analiz edilecek, anonim olarak değerlendirilecek ve hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Ölçekler herhangi bir biçimde rahatsız edici ya da hassas içerik içermemekle birlikte, katılım sırasında kendinizi rahatsız hissetmeniz durumunda çalışmayı dilediğiniz noktada bırakma hakkına sahipsiniz. Lütfen anketteki ve ölçeklerdeki bütün soruları dikkatle okuyarak cevaplayınız. Çalışma hakkında daha fazla bilgi edinmek için Nagehan Yoldaş (e-posta: yoldasnagehan@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanmasını kabul ediyorsanız aşağıdaki ilk kutucuğu işaretleyiniz.

☐ Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman çalışmayı bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasını onaylıyorum.

☐ Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum.

6.5. Ek G

Aydınlatılmış Onam Formu (Çalışma 2)

Sayın gönüllü,

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji bölümünde yüksek lisans öğrenimi görmekte olan Nagehan Yoldaş tarafından, Prof. Dr. Derya Hasdağ danışmanlığında yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı, katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin çeşitli değişkenler ile ilişkisini incelemektir. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma kapsamında sizden demografik bilgiler ile birlikte bazı psikolojik ölçekleri yanıtlamanız beklenmektedir. Araştırma yaklaşık 10–15 dakika sürecektir. Araştırmaya katılımınız için herhangi bir ücret ödenmeyecek, sizden de herhangi bir ödeme talep edilmeyecektir. Verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçla analiz edilecek, anonim olarak değerlendirilecek ve hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Ölçekler herhangi bir biçimde rahatsız edici ya da hassas içerik içermemekle birlikte, katılım sırasında kendinizi rahatsız hissetmeniz durumunda çalışmayı dilediğiniz noktada bırakma hakkına sahipsiniz. Lütfen anketteki ve ölçeklerdeki bütün soruları dikkatle okuyarak cevaplayınız. Çalışma hakkında daha fazla bilgi edinmek için Nagehan Yoldaş (e-posta: yoldasnagehan@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanmasını kabul ediyorsanız aşağıdaki ilk kutucuğu işaretleyiniz.

☐ Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman çalışmayı bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasını onaylıyorum.

☐ Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum.

ÖZET

Bu tez çalışmasının temel amacı, doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun sıralı aracılık etkisini incelemektir. Bu doğrultuda iki çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada Eğilimsel Pozitif Duygular Ölçeği'nin alt boyutlarından biri olan Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 18–65 yaş aralığında 303 katılımcıdan veri toplanmıştır. Yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda ölçeğin orijinal form ile tutarlı biçimde tek faktörlü yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Madde-test korelasyonlarının kabul edilebilir düzeyde olduğu, ölçeğin yüksek iç tutarlılık gösterdiği ve yaşam doyumu ile huşu ölçmeye yönelik maddelerle pozitif yönde anlamlı ilişkiler sergilediği belirlenmiştir. Bulgular, ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

İkinci çalışmada ise doğaya bağlılık, yaşam doyumu, çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşu değişkenleri arasındaki ilişkiler ile çevreci tehdit algısı ve eğilimsel huşunun doğaya bağlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkideki sıralı aracılık rolü incelenmiştir. Araştırma kapsamında 299 katılımcıdan veri toplanmıştır. Ön analizler sonucunda veri setinin normal dağılım varsayımını sağladığı ve kullanılan ölçeklerin yeterli düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Eğilimsel Huşu Ölçeği'nin tek faktörlü yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmıştır. Korelasyon analizleri sonucunda doğaya bağlılık, eğilimsel huşu ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken; doğaya bağlılık ile çevreci tehdit algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. PROCESS Makrosu Model 6 kullanılarak gerçekleştirilen sıralı aracılık analizi sonucunda doğaya bağlılığın yaşam doyumu üzerindeki etkisinin doğrudan değil, dolaylı yollar aracılığıyla gerçekleştiği bulunmuştur. Özellikle doğaya bağlılık → eğilimsel huşu → yaşam doyumu yolunun anlamlı olduğu

belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, doğaya bağlılığın bireylerin yaşam doyumunu artırmasında huşu gibi duygusal süreçlerin önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğaya bağlılık, yaşam doyumunu, çevreci tehdit algısı, eğilimsel huşu, huşu.

ABSTRACT

The main purpose of this thesis is to examine the serial mediating effects perceived environmentalist threat and dispositional awe on the relationship between nature connectedness and life satisfaction. Accordingly, two studies were conducted. In the first study, it was aimed to adapt the Dispositional Awe Scale, which is one of the subscales of the Dispositional Positive Emotion Scales, into Turkish and to examine its psychometric properties. Data were collected from 303 participants aged between 18 and 65. The results of the Exploratory Factor Analysis demonstrated that the scale had a single-factor structure consistent with the original form. Item-total correlations were found to be at acceptable levels, the scale showed high internal consistency, and significant positive relationships were found with life satisfaction and awe-related measures. The findings indicated that the Turkish version of the scale is a valid and reliable measurement tool.

In the second study, the relationships among nature connectedness, life satisfaction, perceived environmentalist threat, and dispositional awe were examined, along with the serial mediating roles of perceived environmentalist threat and dispositional awe in the relationship between nature connectedness and life satisfaction. Data were collected from 299 participants. Preliminary analyses indicated that the data met the assumptions of normal distribution and that all scales demonstrated adequate internal consistency. The single-factor structure of the Dispositional Awe Scale was confirmed through Confirmatory Factor Analysis. Correlation analyses revealed significant positive relationships among nature connectedness, dispositional awe, and life satisfaction, whereas a significant negative relationship was found between nature connectedness and perceived environmentalist threat. Serial mediation analysis conducted using PROCESS Macro Model 6 showed that the effect of nature connectedness on life satisfaction occurred indirectly rather than directly. Specifically, the pathways of nature connectedness → dispositional awe → life satisfaction were found to be significant. The

findings suggest that emotional processes such as awe play an important role in enhancing individuals' life satisfaction through nature connectedness.

Keywords: Nature connectedness, life satisfaction, perceived environmentalist threat, dispositional awe, awe